

Vasile BAHNARU
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)

**DESPRE O CONTROVERSĂ
LINGVISTICĂ BISECULARĂ:
CUI APARTINE PRIMORDIALITATEA?
LIMBII ROMÂNE, LIMBII DACICE,
LIMBII LATINE BARBARE SAU...?**

**Concerning a bisecular linguistic controversy:
Which is primordial? The Romanian language, the Dacian language,
the Vulgar Latin or ...?**

Abstract: The article examines the linguistic research of the past 20-25 years, in which it is claimed that Romanian was not descended from Latin, but it is a continuation of the Dacian language, in this sense the New School of Romanian Linguistics appeared. After examining a huge linguistic, historical and archaeological material, they prove that this theory is only partially accurate, meaning that Romanian is not a direct descendant of Latin. Obviously, the representatives of this research department exaggerate, claiming that the Dacian language would be a different language from Latin. It is true that Romanian, like other neo-Romanian languages, does not come from the Latin language encoded in grammars and spoken by Romanian writers, orators and politicians. It descends from the dialects spoken in the Balkans by the ancient populations, including the Geto-Dacians, dialects labelled by the Roman aristocracy as barbarous, rustic, vulgar, all of them considered as dialects or languages, including the Latin language and that of the Geto-Dacians. Finally, the author warns all those who are concerned with the Romanian history and language that it would be advisable to avoid the extremes and take into consideration the Latin expression *aureamediocritas* "the golden mean" - a kind of exhortation to temperance, to avoiding excesses.

Keywords: dacian, get, the Barbarian language, the Dacian language, the Geto-Dacian language, the Latin language, Romanian, the Thracian language, Ancient Latin, Vulgar Latin, origin, pelasgian, roman, thracian.

Rezumat: În articol se examinează cercetările de lingvistică din ultimii 20-25 de ani, în care se face tentativa de a demonstra că limba română nu ar descinde din cea latină, ci ar fi o continuatoare a limbii dacilor, în acest sens excelând Noua Școală Lingvistică Românească. În urma examinării unui imens material lingvistic, istoric și aeheologic, se demonstrează că această teorie este doar parțial corectă, în sensul că limba română nu este o descendentă directă a limbii latine. Eident, reprezentanții acestei direcții de cercetare exagerează, declarând că limba dacilor ar fi o cu totul altă limbă decât latina.

Este adevărat că limba română, ca și celelalte limbi neoromanice, nu descinde din limba latină codificată în gramatici și vorbită de oamenii de cultură, scriitorii, oratorii și oamenii politici romani, ci descinde din dialectele vorbite în Balcani de populațiile antice, inclusiv de geto-daci, dialecte etichetate de protipendada romană ca fiind barbare, rustice, vulgare, toate fiind dialecte sau graiuri, inclusiv limba latină și cea a geto-deacilor, ale străvechii limbi trace. În fine, autorul atenționează pe toți cei care sunt preocupați de istoria poporului român și a limbii române, că ar fi indicat să se evite extremele și să ne conducem de expresia latină *aurea mediocritas* „**aurita cale de mijloc**” – un fel de îndemn la cumpătare, la evitarea exceselor.

Cuvinte-cheie: dac, get, limbă barbară, limbă dacă, limbă geto-dacă, limbă latină, limba priscă, limbă română, limbă rumână, limbă tracă, limbă vulgară, origine, pelag, roman, trac.

0. Romanistica, în special românistica, se pare că se află într-o criză absolută. Nu este vorba de studierea în sincronie a limbii române, ci mai ales de studierea ei în diacronie. În continuare, vom încerca să argumentăm această afirmație.

Lingviștii care studiază limba română și istoria ei sunt, evident, informați că în ultimii 20-25 de ani a apărut o serie de studii, inclusiv monografice, în care se promovează ideea că română (și celelalte limbi romanice) nu ar fi de origine latină (Costi; Cueșdean 2001, 2006, 2006, 2017, 2012; Doboș, Gheorghe 1992, 1992, 1992, 2001, 2005, 2012), ci ar descinde dintr-o protolimbă, din care și-ar trage originea și limba latină. Toate aceste afirmații sunt lansate, de regulă, de persoane din alte domenii decât cel al lingvisticii, iar Academia Română, reprezentată de Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, și Academia de Științe a Moldovei, având în calitate de exponent principal Institutul de Filologie Română „Bogdan P. Hasdeu”, nu își expun poziția, preferând să stea în expectativă. Se creează impresia că lingvistica oficială se consideră superioară în raport cu eforturile unor amatori sau diletanți de a soluționa problemele cele mai controversate și mai complicate ale lingvisticii românești, din care cauză refuză să le acorde atenția de rigoare. Mai mult chiar, nici profesorii universitari nu se alertează și nu-și exprimă opinia asupra acestei probleme.

Se pare totuși că unicul lingvist care a luat atitudine față de noile tendințe promovate de unii specialiști din alte domenii decât lingvistica a fost acad. Marius Sala, care constata că „nu lipsesc amatorii de lingvistică care, ignorând metodele științifice, fac afirmații greșite, pentru specialiști adevărate erezii, spunând că latina și dacă erau de fapt aceeași limbă” (Sala 2012, 4.18).

În pofida acestei situații deplorabile, în cele ce urmează vom trata problema în cauză în vederea identificării unei soluții acceptabile sau admisibile.

1.0. Așadar, lingviștii, care consideră limba română ca fiind mama tuturor limbilor europene (Cueșdean 2001, 2006, 2006, 2012; Gheorghe 1992, 1992, 2001, 2005, 2012; Iscru; Ioniță) sau chiar indoeuropeana comună (Cueșdean 2001, 2007; Doboș; Gheorghe 1 - 1992, 2 - 2005), prim grai european (Cueșdean 2001, p. 5, 47, 82) au constituit *Fundația Gândirea* și editează revista *Getica* și revista *Dacia Magazin*.

Aceștia, beneficiind de anumite principii și metode de cercetare, se consideră în drept să se declare ca aparținând unui curent inovator pe care l-au intitulat „NOUA ȘCOALĂ DE LINGVISTICĂ ROMÂNEASCĂ” (Costi, p.104). În linii mari, putem admite că este vorba de o o banală și deliberată opoziție dintre vechi și nou, totuși situația este, în opinia noastră, mult mai complicată și mai complexă decât pare la prima vedere și este rezultatul absenței unei colaborări veritabile și avantajoase dintre lingviști, istorici și arheologi.

1.1. Pentru a ne edifica în poziția teoretică a Noii Școli Lingvistice Românești, să examinăm în continuare esența acesteia într-un cadru mai extins, beneficiind în demersul nostru atât de rezultatele obținute de lingvistica modernă, cât și de investigațiile istoricilor moderni.

În primul rând, adepții acestei direcții de cercetare exclud în mod categoric originea latină a limbii române, etichetând această teorie drept una lipsită de temei și de bun simț, întrucât „limba străveche a dacilor era vorbită de o populație numeroasă și răspândită pe un vast teritoriu, în timp ce latina, adică limba vorbită în Latium nu putea fi creditată decât cu o vechime de câteva sute de ani, dacă e să ne luăm, să zicem, după anul de înființare a Romei, 753 î.Hr.” (Ionică, p.33). Indiferent de modul de argumentare, „problema adoptării unei limbi străine de către o populație în general analfabetă, dar organizată într-o societate cu o cultură proprie coerentă și stabilă, așa din senin, nu poate fi decât o făcătură, cu alte cuvinte un fals istoric vădit” (Ionică, p.33), întrucât „istoria universală nu cunoaște niciun caz similar de pieire a limbii unui popor ca urmare a unui război și a unei stăpâniri parțiale și vremelnice” (Ionică, p.33-34).

În al doilea rând, reprezentanții Noii Școli Lingvistice Românești califică lingvistica românească tradițională ca fiind o „dogmă oficială”, atribuindu-i determinative de tipul „dogmatică”, „oficială”, „pocită” (Costi, p.36, 103, 126). În această situație, acești autori își exemplifică opiniile pe baza materialului lexical. Astfel, ei acuză lingviștii români de faptul că aceștia atribuie unui cuvânt oarecare „o origine, o etimologie, care nu poate să fie din limba română, pentru că se exclude participarea românilor la construirea propriilor cuvinte, întrucât se susține, cu mici variante, teza transplantării limbii latine italice în Dacia și împetrișirea acesteia cu un noian de vorbe împrumutate de la feluriți năvălitori care ne-au călcat pământul de-a lungul primului mileniu d.Hr.” (Costi, p. 126). Modalitatea de interpretare a etimologiei cuvintelor românești este taxată drept „raționament defectuos”, întrucât „dacă un cuvânt românesc seamănă cu unul latinesc, înseamnă că provine din latinește (ex. *apă* versus *aqua*), dacă aduce cu unul din vsl, e din vsl (*milui* versus *milovati*), dacă seamănă cu unul bulgăresc, e bulgăresc (*pleoapă* versus *pohlipka*)”, iar „dacă slova noastră nu seamănă cu niciuna străină, se spune că are *origine necunoscută*, nicidecum că e *strict* românesc (Costi, p. 126).

În al treilea rând, neolingvistica românească refuză să recunoască existența limbii dacilor, aceasta fiind catalogată drept „o altă presupunere ... că a existat o limbă dacă, diferită de română, ce a dispărut, lăsând eventual urme în românește” (Costi, p. 127)

și ca urmare „originea cuvintelor este supusă unui capriciu, fără vreo explicație valabilă”, un exemplu fiind unele „cuvinte clasificate ca fiind de origine necunoscută, în special pe temeiul unei preținse asemănări cu limba albaneză”. Această posibilitate de interpretare etimologică este respinsă pe motivul că în acest caz „limba latină ar fi stratul, iar limba vorbită de *daci* – presupus a fi fost alt neam decât neamul nostru, o evidentă eroare – ar fi fost substratul și tot ce s-a „adăugat” ar fi adstratul, formulă savantă care ascunde de fapt o logică bizară”, ipoteză care ar reclama că „vocabularul moștenit ar avea origine duală, adică ar include cuvinte găsite ca având obârșie latină, dar și pe cele pretins «dacice» (uneori considerate ca făcând parte din substrat) în rândul cuvintelor *să le zicem românești*, fără să se recunoască explicit că ar putea fi vorba de cuvinte românești născocite de români” (Costi, p. 127).

În al patrulea rând, sunt combătute cu vehemență „falsificările etimologice”, pe baza cărora „limba română este considerată nouă pe scena istoriei și neproductivă, iar lexicul său este din împrumuturi”, astfel încât „așa-zișii donatori sunt vecinii care, deși n-au conviețuit cu românii, le-au dat totuși cuvinte” (Ionică, p. 36), situație explicată prin faptul că lingviștii din secolul al XIX-lea au utilizat gramatici și dicționare elaborate de autori alogeni (Moses Gaster și H. Tiktin sunt evrei, A. Cihac are ascendență cehă). În baza celor afirmate anterior, cum că ideea că limbă română este una debitoare, mai ales limbii ruse, a constituit „conceptul de bază în lingvistica românească de după război și mai ales în timpul comunismului ai cărei corifei au fost de data aceasta români”, care „au creat o istorie pocită a poporului și a limbii române, care, cu largul concurs al instituțiilor de specialitate, s-a consolidat și a devenit o fortăreață a confuziei naționale” (Ionică, p. 36). Totodată, toate studiile de lingvistică și de istorie s-au publicat „sub ochiul vigilent al unei cenzuri care apăra o dogmă rigidă”, „noțiunea de adevăr științific a fost distorsionată până la absurd și aparatul de propagandă și-a făcut din plin datoria, atât pe plan local, cât și pe plan european, difuzând false teorii ce privesc aspecte esențiale ale culturii românești în universități, edituri și academii”, această politică antiromânească a avut urmări de proporții inimaginabile, „molipsind intelectualitatea și deformând cunoștințele despre noi înșine a tuturor celor care au trecut prin școlile secundare și universități” (Costi, p. 103).

În fine, ca urmare a căderii Cortinei de Fier în 1989, „cercetătorii și savanții care nu-și putuseră publica lucrările, au reușit a-și face cunoscute eforturile”, în timp ce „instituțiile culturale ale statului au rămas ... prinse în vechea inerție, pentru că schimbarea vremurilor nu a adus și schimbarea mentalităților”, deși „contradicțiile ce se iveau din aplicarea dogmelor oficiale și neconcordanțele cu descoperirile arheologice erau însă prea evidente ca să nu se nască întrebări”, dat fiind că „argumentele bazate pe ipoteze false și premise șubrede nu stau în picioare în fața logicii” (Costi, p. 103).

1.2. După prezentarea succintă a poziției reprezentanților Noului Școli Lingvistice Românești, este necesar să examinăm soluțiile propuse de adepții acestei școli.

În primul rând, este respinsă, în mod incontestabil, orice referire la o limbă dacică, la o limbă latină vulgară, barbară sau la orice altă limbă din perioada străveche, reprezentanții acestei școli recunoscând existența, alături de latină, numai a limbii

române, fără a o califica străromână, protoromână, română veche etc., identificând-o cu indo-europeana sau cu indo-europeana comună (Gheorghe, I - 1992, 2 -2005). Astfel, în opinia acestora limba primordială a Europei a fost limba română, care din acest punct de vedere ar fi mai veche și ar avea o circulație mult mai extinsă decât limba latină. În felul acesta, protoromâna ar fi aceeași limbă indo-europeană. Întru susținerea acestui punct de vedere, neogramaticii români identifică o serie de coincidențe lexico-semantice din română și limba hindi, pe baza analizei lexicului textelor vedice: *kamra* – cameră, *cārd* – cardă, *kirāya* – chirie, *kharbūzā* – harbuz, *chāy* – ceai, *daktar* – doctor, *tavā* – tavă, *dānt/dint* – dinte, *dādā* – dadă, *dushman* – dușman, *nānā* – nană, *nām* – nume, *nāv* – navă, *pājāma* – pijamă, *peshab* – pișat, *bāzār* – bazar, *bābā* – babă, *musāfir* – musafir, *maidān* – maidan, *mausi* – mătușă, *laimp* – lampă, *viduvā* – văduvă, *shakkar* – zahăr, *shaitān* – satan, *sant* – sfânt, *sābun* – săpun, *sārāj* – soare, *kitnā* – cât, *tu* – tu, *aha* – aha, *oh* – oh etc. (Gheorghe, 2016, p. 83-84). În continuare, același autor se aventurează să afirme că „aceste cuvinte au ajuns în India, cel mai probabil, ... în mileniul II î. e.n. când turcii nu existau ca identitate proprie” (Gheorghe, 2016, p. 85), unele dintre aceste cuvinte regăsindu-se „în persană *dușman*, *musafir*, *maidan*”, în timp ce „în turcă, aceste cuvinte n-au existat niciodată, dar când turcii au adoptat persana ca limbă a statului turc au început și turcii să le folosească, dar pentru că vorbeau persana care le-a luat din română” (Gheorghe, 2016, p. 85). Totodată, „cuvântul *dușman* se regăsește în greacă de foarte multe ori la Homer, Herodot, Euripide, Eschil, Sofocle, Platon” (Ibidem, p. 85-86). Evident, chiar dacă admitem că unitățile lexicale de tipul *bazar*, *dușman*, *maidan*, *musafir* etc. au existat și în străromână, acest lucru nu exclude posibilitatea ca, ulterior, limba turcă să le consolideze doar poziția lor în română, fără a avea pretenția de donator de cuvinte pentru limba noastră.

În al doilea rând, este aspru criticată statistica realizată asupra lexicului românesc. Astfel, citând opinia lui Alexandru Graur care a elaborat o statistică conform căreia lexicul românesc principal conține circa 58% de cuvinte latine și peste 21% de cuvinte slave (Graur), Dumitru Ionică constată că „pe cale logică, restul de 21% ar aparține celorlalte influențe ale popoarelor vecine sau cu care am avut contact” (Ionică, p. 38) și se interesează cui datorează limba română circa 40%, manifestându-și surprinderea cum popoarele năvălitoare, „care au venit peste autohtonii din spațiul carpato-dunărean cărora le-au jefuit bunurile și le-au lăsat în shimb cuvintele” (Ionică, p. 38), au reușit să influențeze în astfel de măsură lexicul românesc. Examinându-se împrumuturile maghiare în română, se constată că „datoria către maghiari înregistrată de dicționare au clarificat-o între timp maghiarii înșiși” și se citează un cercetător maghiar, Ferenc Bakos, care a identificat 2133 de cuvinte din limba română prezentate în dicționare ca fiind de origine maghiară, deși sunt „de fapt și pe de-a-ntregul românești”, iar alți lingviști maghiari acceptă ca fiind de origine română peste 6000 de cuvinte atestate în graiurile populare maghiare (Ionică, p. 39).

În al treilea rând, originalitatea și străvechimea limbii române se demonstrează pe baza existenței procedului de reduplicare a unor silabe simple (*tata*, *mama*, *nene*, *lele*, *nana*, *baba*, *bebe* etc.), fapt ce facilitează memorarea, în timp ce „nicio altă limbă

nu cunoaște acest procedeu și orice asemănări cu limba noastră trădează influența din română” (Ionică p. 43). Această afirmație, deși categorică, pare a fi acceptabilă, dacă facem abstracție de existența reduplicării în alte limbi (conf. rus. *mama* „mamă”, *баба* „babă”, bulg. *mama* „mamă”, *baba* „bunică”, *nana* „nană”).

În al patrulea rând, adepții acestei școli consideră că limba română, ca limbă străveche a Europei și Asiei, la început „și-a procurat elemente simple prin onomatopee, asemănător cu modul de a se clădi al lumii materiale, din elemente chimice” (Gheorghe, 2 - 2005, p. 29-30). În consecință, „limba română, așa-zisa indo-europeană comună, este formată din rădăcini genuine, primordiale, care nu se pot modifica, datorită scurtimii și expresivității lor, cât va fi lumea”, aceste „rădăcini genuine” fiind „atât de stabile, fără adaos de balast intelectual, încât nu este de așteptat vreo modificare a lor, mai ales că ele răspund legii celui mai mic efort” (Cueșdean, 2006, p.4, 9). În felul acesta se constată că „civilizația străveche europeană precede cu câteva milenii pe cea sumeriană”, cu acest prilej identificându-se „corespondențe cu sumeriana, în special la nivel de rădăcini fundamentale, cum ar fi *su* pentru *mână* (în rom. *su-mete*, *su-fleca*, *su-gruma*, *sub-su-o-ară*, *su-pune*, *su-veică*), *lu* pentru *om* (rom. *lu-me*, *că-lu-găr*, *lu-cră-tor*) (Cueșdean, 2006, p.106), de unde rezultă „că vechimea cuvintelor noastre depășește 5000 de ani, luând ca temei de plecare datarea de specialiști a textelor sumeriene” (Costi, p. 107). Având în vedere că civilizația spațiului străvechi românesc are o vechime de peste 7500 de ani, în timp ce Roma s-a născut abia în anul 753 î.Hr., deci este de dată mult mai recentă, se refuză a se accepta „anterioritatea latinei clasice față de româna țărănească”, idee „infirmată de probe arheologice și analize lingvistice”, dat fiind că „în latină apar cuvinte stinghere, existând fără să fie parte dintr-o familie de cuvinte”, exemplu concludent servind, în opinia neogramaticilor noștri, „cuvântul latin *ingurgitare*”, care, în mod logic, se cere a fi derivat „de la rădăcina *gur*, care se regăsește ca atare doar în română, *gur-a*” (Costi, p. 111).

În al cincilea rând, reprezentanții neogramaticii românești afirmă, fără drept de apel, că în general „claritatea limbii române se reflectă și prin existența silabelor”, în timp ce franceza, olandeza, germana, engleza etc. nu apelează „la silabisire, atunci când se încearcă explicarea rostirii corecte a unui cuvânt”, ci recurg la repetarea cuvântului, „fie și de câteva ori” (Costi, p. 122).

În al șaselea rând, se declară cu statut de adevăr absolut că „toate limbile romanice trădează același filon getic”, iar afirmația că limbile romanice ar fi „pierdut în cursul evoluției complexitatea flexionară a latinei este infirmată de coerența cu care simplitatea gramaticală domnește pe tot vastul teritoriu romanic”, ce se întinde din Balcani și Carpați până la Oceanul Atlantic, situația menținându-se până la invazia slavă „care a împlântat un pumnal în inima Romaniei” (Ionică, p. 39).

În fine, Noua Școală Lingvistică Românească se declară adeptul unor teorii despre originea limbajului uman, cunoscute în lingvistica generală cu denumirile de teoria onomatopeilor și teoria strigătelor de muncă. Astfel, reprezentanții acestei școli constată că „Româna are peste 900 de cuvinte din vocabularul principal care sunt monosilabice,

demonstrând o preocupare organică, internă pentru ușurința maximă în comunicare și memorizare (Costi, p.107), toate acestea fiind aproape în exclusivitate de origine onomatopeică. Luând drept punct de pornire ideea că „cele mai multe cuvinte românești au origine onomatopeică”, Lucian Cueșdean a atestat 265 de onomatopee în DEX, „care prin compunere dau naștere la peste 2000 de cuvinte” (Costi, p.108). Evident, în acest context pare a fi deosebit de categorică declarația că „varietatea și bogăția cu care se produc cuvinte din onomatopeele care stau la baza vocabularului românesc denotă o capacitate de abstractizare și o imaginație poetică neregăsită în vreo altă limbă europeană” și că „avem aici încă o probă de originalitate care exclude orice proveniență străină”, întrucât „limba noastră s-a clădit organic dinăuntru, prin ea însăși, din vremuri imemorabile” (Costi, p.131). Lucian G. Costi explică originea onomatopeică a unor unități lexicale românești analizând „câteva cuvinte, un verb, un adverb și un substantiv: **a bocăni, bocnă și bocanc**, care, conform DLRM, nu au nicio legătură etimologică între ele. Pentru *a bocăni*, DLRM trimite corect la onomatopeea *boc*, în timp ce *bocnă* nu beneficiază de nicio origine, dar DLRM crede că *bocanc* vine din mag. *bakancs!*” (Costi, p.133). În continuare autorul afirmă că „ceea ce este comun acestor cuvinte cu sensuri diferite este grupul de sunete **boc**” și în cazul în care „luăm separat acest grup de sunete, înțelesul lui este dat de onomatopeea *boc*, o reproducere a zgomotului produs de lovirea între două obiecte tari”, din care cauză se ajunge la concluzia că „verbul **a bocăni** are un înțeles clar: acela de a produce un zgomot asemănător cu *boc*” (Costi, p.133-134). Totodată, verbul *a bocăni* este format conform modelului derivativ onomatopee + suf. *-ăni*: *a croncăni, a trâncăni, a ciocăni, a țacăni, a păcăni, a zdrăngăni, a zăngăni* etc. Substantivul *bocnă* de asemenea este pus în relație cu onomatopeea *boc*, având semnificația de „duritate mare; foarte tare”, care la lovire amintește „zgomotul produs de lovituri repetate ale ciocanului, ale toporului etc.”, ca în *înghețat bocnă*. În fine, substantivul *bocanc* se explică în mod similar, dat fiind că *bocancul* este o încălțăminte care produce un zgomot asemănător cu cel produs de onomatopeea *boc* (Mapp).

1.3. Esența teoriei Noii Școli Lngvistice Românești va fi analizată ceva mai jos, de aceea aici vom examina veridicitatea originii onomatopeice a limbii în genere și a celei române în parte, ca și a originii limbajului uman în general. Astfel, în mod conștient sau inconștient, direct sau indirect, adepții acestei școli adoptă unele prezumții din N.I. Marr, creatorul noii teorii despre limbă sau al teoriei iafetice, care era comparat, în timpul vieții, cu Copernic, Darwin, Mendeleev, iar mai târziu, după moarte, era etichetat ca șarlatan, escroc și vulgatzator al științei. Pentru a satisface rigorile ideologiei bolșevice, N.I. Marr lansează ideea că limbile, deși s-au format în mod independent, au evoluat și vor evolua condorm unor legi unice, chiar dacă evoluează în ritm diferit. Limbajul sonor, care a apărut în societatea primitivă, era constituit inițial din patru elemente: *sol, ber, ion, roș*, având caracterul unor „strigăte difuze”. Treptat, din combinarea acestor elemente au început a se forma cuvintele și gramatica. Limbile parcurg aceleași etape de evoluție, determinate de nivelul dezvoltării social-economice.

La o anumită etapă orice limbă se caracterizează printr-o anumită structură fonetică și gramaticală. Mai mult, indiferent de poziția lor geografică, limbile dispun de o afinitate materială (În problema interpretării și criticii teoriei lui N.I. Marr a se vedea: L'Hermitte René; Алпатов, 1991, 1992, 1993).

Opinia lui Marr era în contradicție categorică în raport cu toate teoriile lingvistice existente și în raport cu materialul lingvistic acumulat. Totodată, nimeni nu a putut demonstra existența celor patru elemente sau a „exploziilor lingvistice” în perioadele cruciale de dezvoltare a limbilor. Astfel, Marr pune în relație cuvântul german *Hund* „câine” și *hundert* „sută”, deși în realitate acestea au etimologii diferite, inventând următoarea „legitate de evoluție”: *câine* – totemul „câine” – membrii unui neam – mulțime de oameni – mulțime – *sută*. Din aceste considerente el își permitea să compare fr. *rouge*, „roșu” cu rus. *красный* „roșu”, reducând aceste cuvinte la elementul primar *roș*, de la care el credea că vin și denumirile de popoare – rușii, etruscii, pelasgii etc. Aceste exerciții erau niște banale invenții ale imaginației și erau elaborate din considerente ideologice (Costi, p.104).

De altfel, N.I. Marr, la elaborarea teoriei iafetice, a pornit de la ideea că limbile caucaziene și-ar trage originea de la cel de-al treilea fiu al lui Noe – Iafet, raționamentul fiind următorul: odată ce există limbile samito-hamitice (araba, ebraica și neoebraica, amharica sau amhara, malteza etc.), provenind de la fiii lui Noe – Sem și Ham, este rațional să existe și limbi care își trag originea de la Iafet.

Am făcut uz de expunere a opiniei lui N.I. Marr pentru a demonstra imperfecțiunea și lipsa de temeinicie, fie și pațială, a teoriei Noii Școli Lingvistice Românești, care admite formarea mai multor cuvinte de la unele complexe sonore luate în mod accidental, ca *su* „mână” din *su-mete*, *su-fleca*, *su-gruma*, *sub-su-o-ară*, *su-pune*, *su-veică* sau *lu* „om” din *lu-me*, *că-lu-găr*, *lu-cră-tor*.

Aceste constatări critice le-am enumerat în pofida faptului că reprezentanții acestei școli declară cu emfază că „această mișcare intelectuală reușește să construiască un sistem coerent de cunoaștere a limbii române”, rezultatele ei fiind comparate cu „o mare revoluție lingvistică românească și nu numai”, ceea ce a condus la stabilirea unei concordanțe „între datele istorice, arheologice și cele de limbă” (Costi, p.104).

1.4. Concluzia generală în raport cu teoria despre originea nelatină a limbii române, deși se bazează pe materiale lexicale concludente, ea nu are o bază teoretică bine argumentată, iar exemplele analizate nu întotdeauna sunt edificatoare. Mai mult, cei mai mulți reprezentanți ai acestei noi orientări lingvistice, deși sunt bine intenționați, nu dispun de studii lingvistice universitare, din care cauză unele ipoteze lansate de aceștia sunt profund marcate de diletantism și amatorism.

De altfel, o idee similară a lansat istoricul din Republica Moldova, Andrei Groza, care susține că „Limba rumână a stat la temelia celorlalte limbi europene, strărumâni fiind strămoșii tuturor neamurilor europene și nu numai” (Groza, p. 26) și că „... pe întreg teritoriul cuprins între Dunăre, Nil și Eufrat, din cele mai vechi timpuri a locuit un singur neam, care vorbea o singură limbă – rumână” (Groza, p. 27).

Chiar dacă intenția autorului a fost determinată de scopuri nobile, realizarea ei practică este departe de a fi acceptată, întrucât afirmațiile sunt lipsite de probe elementare, când se declară că „Analiza izvoarelor scrise în vechime, inclusiv a Bibliei, ne dovedește că toate comunitățile de oameni la începuturi au vorbit limba rumână. Printre acestea sunt și cele ale sumerienilor, acadienilor și babilonienilor, care cu cel puțin 6 mii de ani până la era noastră s-au coborât din teritoriile din nord-est, dinspre Marea Neagră și Marea Mediterană, și au format în regiunea Mesopotamiei de Jos primele formațiuni statale” (Groza, p. 19) sau că „... Strărumânii au fost cei care au pus temelia civilizației umane, populând imensul teritoriu cuprins între Dunăre, Tigru și Nil, deci și cel al Greciei de azi ... din limba rumână s-au desprins și s-au dezvoltat celelalte limbi europene și nu numai” (Groza, p. 25). Mai mult decât atât, se susține, fără probe concludente că „o mare parte a limbilor europene contemporane (franceza, italiana, spaniola ș.a.) s-au constituit, s-au format, ... în baza limbii populare nescrise, limbii rumâne, și nu latine așa cum se crede până în prezent” și că „o altă parte de limbi: germana, suedeza, engleza, poloneza, rusa, turca, armeană ș.a. au fost create tot treptat, inventate tot treptat, tot în această perioadă, tot în baza limbii rumâne” (Groza, p. 14).

Evident, coincidența unui număr insignifiant de cuvinte din protoromână cu unele cuvinte din limbile vechi sau moderne nu constituie un motiv plauzibil pentru a considera limbile respective ca fiind derivate ale limbii române.

Totuși, pe lângă probele de natură istorică și lingvistică în favoarea opiniei despre imposibilitatea romanizării Daciei, mai ales că romanii au ocupat doar 1/3 din teritoriul acesteia, servește faptul că administrația și armata romană nu au putut romaniza Dacia în întregime, de altfel nici partea integrată în componența Romei, în perioada Antichității, când lipsea radioul, televiziunea, mass-media în genere, fără să mai amintim de Internet.

1.5. Fără a se declara adept al Noii Școli Lingvistice Române, Mihai Vinereanu, de altfel unicul lingvist cu studii filologice sau unul dintre puținii și unicul deținător al titlului de doctor în lingvistică, aderă, prin studiile sale, la această Școală. Nu este vorba de o aderare declarată, această concluzie fiind formulată ca urmare a analizei studiului introductiv *Argument* al lui Mihai Vinereanu din *Dicționarul etimologic al limbii române. Pe baza cercetărilor de indo-europenistică* (București, 2009), inclusiv a dicționarului.

Ideea magistrală a studiului lui Mihai Vinereanu se reduce la concluzia că „limba română este, în principiu, urmașa limbii traco-dace care, de-a lungul timpului, a suferit diverse influențe din partea limbilor cu care a venit în contact, iar asemănările cu latina provin, în mare parte, din fondul comun traco-italo-celtic” (Vinereanu, 2009, p. 11).

Punând la bază principiile metodologiei comparativ-istorice ale indo-europenisticii, autorul ajunge la concluzia că „făcând calculul, constatăm că un procent de cca 58% reprezintă fondul pre-latin sau traco-dac al limbii române. ... La acest fond se poate adăuga și majoritatea elementelor lexicale de natură imitativă cu o vechime considerabilă, care au echivalente în multe alte limbi indo-europene. Astfel, multe dintre cuvintele rămase cu origine incertă provin, probabil, din același fond pre-latin, așa că apreciem că fondul autohton ar ajunge la cca 65%” (Vinereanu, 2009, p. 10).

În acest context, M. Vinereanu lansează opinia că „elementele cu adevărat latine reprezintă, în cea mai mare parte, lexicul legat de biserica creștină, precum și de o serie de elemente generale de civilizație”, iar „multe din elementele așa-zis latine nu sunt, de fapt, de origine latină, ci reprezintă un fond comun”, acestea fiind în marea lor majoritate „cuvinte care nu se împrumută de la o limbă la alta, printre care se includ și cele din categoriile gramaticale închise cum sunt prepozițiile, conjuncțiile și adverbele”. În urma acestor raționamente se ajunge la concluzia că „elementele traco-dace din limba română depășesc 70% din lexicul tradițional” (Vinereanu, 2009, p. 12), deși autorul se referă aici numai la cuvintele-titlu din dicționar, fără să țină cont de cuvintele derivate. În fine, autorul conchide că elementele autohtone „se ridică la peste 84-85% dintr-un total de cca 25 000 de cuvinte, dacă se iau în calcul și derivații” (Vinereanu, 2009, p. 12).

Mihai Vinereanu oferă probe istorice și lingvistice concludente despre imposibilitatea romanizării Daciei de Imperiul Roman, susținând astfel ipoteza originii traco-dace a poporului și a limbii române. În primul rând, este vorba de termenul redus (160 de ani) de stăpânire romană asupra Daciei, în timp ce în Gallia dominația romană a durat peste 500 de ani. În al doilea rând, în Dacia, romanii au stăpânit o arie geografică restrânsă, cca 1/5 din regatul dacic și ca urmare „un număr mare de geto-daci au trăit în afara provinciei romane Dacia”. În al treilea rând, Dacia este ultima provincie europeană cucerită de Imperiul Roman și prima din care romanii s-au retras. În al patrulea rând, „în decursul celor 160 de ani de stăpânire romană la nordul Dunării, situația politico-administrativă în această provincie a fost întotdeauna nesigură din cauza invaziilor dacilor liberi și ale altor popoare migratoare, cu preponderență goții, fapt dovedit din plin de scrierile istorice din vremea respectivă” (Vinereanu, 2009, p. 13). În al cincilea rând, „istoricii și lingviștii români sunt de acord cu faptul că la anul 271, din Dacia s-au retras autoritățile și o bună parte din populația orașelor vorbitoare de limbă latină, iar populația rurală și o parte din populația orașelor a rămas pe loc”, fapt probat de descoperirile arheologice și de logica existenței umane conform căreia puținii daci vorbitori de latină „nu au putut romaniza restul populației nevorbitoare de latină din fosta provincie romană și, cu atât mai puțin, pe cei din afara ei, cu mult mai numeroși” (Vinereanu, 2009, p. 14) și ca urmare „... vorbitorii de latină care au mai rămas după retragerea lui Aurelian s-au topit în masa de vorbitori de limbă dacă” (Vinereanu, 2009, p. 15).

1.6. Adepții originii latine a limbii române din prezent, în pofida evidențelor și probelor științifice, continuă să insiste asupra acestei idei anacronice. Astfel, se afirmă, fără drept la apel, că „în limba română, după criteriul originii, cele mai numeroase sunt cuvintele moștenite din latină: din cele 2 581 de unități ale vocabularului reprezentativ al limbii române..., 782 au etimon latin (moștenite pe cale directă), iar 38 au provenit pe cale savantă și sunt tot de origine latină” (Sala, 1988, p. 80-112; Butiurca, p. 11). De această dată se face abstracție de faptul că româna dispune de „un anumit lexic de bază cu toate limbile indo-europene, în funcție de timpul care s-a scurs de la separarea lor de trunchiul indo-european” (Vinereanu, 2010, p. 11). Așadar, asistăm la o percepție total distorsionată a originii limbii și a poporului român, fără a se face ceva esențial pentru depășirea acestei situații critice.

Cu toate acestea, în urma cercetărilor din ultimii ani s-a constatat că elementele comune cu latina, fără a lua în considerare neologismele, „nu depășesc 13%, cele slave reprezintă cam 8%, cele turcești 4,5% , grecești 3%, maghiare 1,5% și germane 1%” (Vinereanu, 2010, p. 10), din care cauza unica concluzie ce urmează să fie formulată ar fi recunoașterea originii geto-dacice a limbii române, fapt ce ar permite să se renunțe în dicționare la mențiuni de tipul *etimologie incertă* sau *etimologie necunoscută*. De altfel, examinând soluțiile etimologice propuse de cele mai multe dicționare etimologice și explicative constatăm cu stupeoare că „limba română este o mixtură bizară care, deși are la bază o oarecare structură romanică, tot o mixtură rămâne” (Vinereanu, 2010, p. 10), iar concluzia cercetătorilor străini ar putea fi că ea nu prezintă vreun interes științific deosebit.

În același timp, întru susținerea teoriei despre originea latină a limbii române se aduce drept probă edificatoare faptul că sistemul morfologic al limbii române este asemănător cu cel al limbii latine, dar acest fapt nu afectează ipoteza despre originea ei traco-dacă, „întrucât același gen de corespondențe le regăsim în greacă, sanscrită, în limbile baltice și chiar în cele slave, limbi indo-europene care au, de asemenea, o morfologie bogată (Vinereanu, 2010, p. 11-12).

1.7. Pe de altă parte, întru susținerea originii latine a limbii noastre se consideră ca fiind concludentă absența documentelor privind limba geto-dacilor, probele scrise în limba geto-dacă fiind, de cele mai multe ori, interpretate tezig „în funcție de conjunctura social-politică sau pur și simplu superficial” (Vinereanu, 2010, p. 9). Totodată se creează impresia că s-a acordat prea mare atenție importanței inscripțiilor latine din Dacia, întrucât existența acestora nu este o probă concludentă a romanizării geto-dacilor. Astfel, majoritatea cercetătorilor consideră că limba inscripțiilor prezintă „limba oficială” sau „limba de prestigiu (prestige language), fapt bine cunoscut cercetătorilor care studiază societățile bilingve”, iar această limbă era cunoscută în special populației urbane, în special persoanelor din clasele avute și comercianților, în timp ce majoritatea populației rurale din 1/5 din Dacia stăpânită de Imperiul Roman nu cunoștea limba latină și, ca urmare, „inscripțiile nu oferă informații certe cu privire la limba vorbită într-o anumită regiune, la un moment dat” (Vinereanu, 2010, p. 15).

În pofida faptului că lingvistica oficială din România neagă existența scrisului în limba geto-dacilor, există o serie de argumente că această limbă a dispus de o scriere proprie. Astfel, adepții Noii Școli Lingvistice Românești susțin în unanimitate că limba dacilor este limba română arhaică. În această ordine de idei sunt concludente *Tăblițele de la Tărtăria*, una dintre acestea reprezentând „o formă de scriere pictografică, asemănătoare cu cea de sorginte sumeriană – din El Obeid (lângă vechea așezare Ur), Warka (lângă vechiul oraș sumerian Uruk) și Djemdet Nasra (în apropierea miticului oraș Kiș), sunt din lut ars, acoperite cu diverse desene și inscripții, dovedind o scriere pre-sumeriană ideografică și datând din sec IV-V î. Hr. (Bârsan), iar cercetătorul german, Harald Haarmann, aproximează vârsta *Tăblițelor de la Tărtăria*, ca fiind în jurul anului 5300 î. Hr., ceea ce ar însemna că semnele de pe ele ar reprezenta cea de scriere din lume (Detalii asupra acestei probleme a se vedea în: Luca; Merlini, Vlăsa.

Contribuții..., 1976; Vlassa, *Neoliticul...* 1976). Chiar dacă reprezentanții Academiei Române eticehează *Tăblițele de Tărtăria* drept falsuri istorice, arheologice și lingvistice, experți din cadrul Academiei de Științe din Rusia le consideră autentice și au stabilit că tăblițele ar reprezenta un sistem de scriere, care făcea parte dintr-o cultură puternică, din zona balcanică. Mai mult, aceste tăblițe se dovedesc a fi cele mai vechi artefacte purtătoare de scris din lume, iar celelalte – scrierile egipteană, Harappa și cea sumeriană - datează toate din jurul datei de 3200-3500 î.Hr. (Vlassa, 1962, p. 23-30). De altfel, ideea că *Tăblițele de la Tărtăria* ar fi un fals este combătută de artefactele arheologice descoperite în Vadu Rău (Fărcașa, jud. Neamț), Cucuteni (jud. Iași), Duruitoarea Veche (Republica Moldova), Tripolie (Ucraina), Vinča (Serbia) etc., toate artefactele de aici fiind asemănătoare sau chiar aproape identice celor dela Tărtăria (Gimbutas, 1985, 1991; Haarmann, 2008; Merlini, 2004). În această ordine de idei este concludentă opinia cunoscutei profesoare Marija Gimbutas, de la Universitatea americană din Los Angeles, care a precizat că: „În mileniul al VII-lea î.Hr. în Carpați era o civilizație puternică, prima și singură în Europa... o societate matriarhală, teocratică, pașnică, iubitoare și creatoare de artă” (Gimbutas, 1989), calificând poporul român drept urmaș al poporului geto-dacilor, tot așa cum au procedat colegii ei din România.

Fiind considerate drept modele de scriere daco-getică, *Tăblițele de la Sinaia* reprezintă un set de artefacte arheologice controversate. Acestea sunt tăblițe din plumb scrise într-o limbă necunoscută sau inventată, cu alfabetul grecesc (cu câteva litere adiționale), textele fiind însoțite uneori și de imagini. Se presupune că ar fi o cronică a dacilor – menționează nume de regi daci și toponime dacice. Cea mai mare parte a istoricilor și lingviștilor oficiali le consideră în general falsuri moderne. În această ordine de idei, cercetând aceste piese, Aurora Pețan afirmă că valoarea lor „excepțională consta în faptul că ele reprezentau «identitatea» neamului dac. Căderea lor în mâinile dușmanilor și distrugerea lor ar fi echivalat cu anularea întregii istorii consemnate în aceste plăci, cu ștergerea din memorie a acestui neam și a faptelor și tradițiilor sale” (Pețan). În fine, urmează să reținem că cea mai mare parte a cercetătorilor actuali ai *Tăblițelor de la Sinaia* sunt de părerea că acestea reprezintă un valoros monument de limbă geto-dacă, din care provine limba română (Bucurescu; Nicolaescu; Pețan; Romalo; Roxin, 2018; Vârtosu; Velcescu).

Tot în acest context este necesar să menționăm și un studiu al unui cercetător rus, Aleksei Umnov-Denisov, care, în urma cercetării *Tăblițelor de la Sinaia*, nu și-a exprimat niciun dubiu asupra autenticității acestora și le consideră că reprezintă o istorie a traco-geto-dacilor. În opinia lingvistului rus, *Tăblițele de la Sinaia* sunt scrise într-o limbă străveche din care descinde limba română, scrierea constituind în ansamblu o mică istorie a lumii în care personajul principal îl constituie „vechii români” (Умнов-Денисов).

În raport cu aceste descoperiri, apare problema prezenței scrisului la daci. Evident, putem admite, în baza acestor inscripții vechi, că, într-o perioadă mai veche, în aceste zone au existat sisteme de scriere – autohtone ori importate, drept probă concludentă servind *Tăblițele de la Tărtăria* și *Tăblițele de la Sinaia*. În acest context, este necesar

să amintim și descoperirea arheologică de la Sarmizegetusa Regia, constând dintr-un vas ștanțat cu inscripția *Decebal vs Per Scorilo*, scrisă în limba dacilor cu litere latine și care e tradusă prin: *Decebal fiul lui Scorilo*.

Ideea că limba română nu este descendentă a limbii latine este susținută și de Papa Ioan Paul al II-lea, care, în timpul vizitei sale în România natală din zilele de 7-9 mai 1999, la finalul unui discurs a insistat să menționeze: „Domnul să binecuvânteze România, să binecuvânteze Poporul său, leagăn al civilizației Europei!”. Să reținem că toate discursurile Papei Ioan Paul al II-lea au avut loc în limba română, continuatoare a limbii primordiale a geților. Astfel, Papa Ioan Paul al II-lea a confirmat că limba română nu este o limbă latină și că poporul român nu este un popor latin sau roman. De asemenea, reamintim că Papa Ioan Paul al II-lea, tot cu ocazia vizitei sale din anul 1999, a declarat că România este Grădina Maicii Domnului”. În această ordine de idei, se pune întrebarea: ce știu cei de la Vatican despre noi, iar noi habar nu cunoaștem? (Emilian).

Este demn de a menționa aici și opinia lui Miceal Ledwith, fost confident al Papei Ioan Paul al II-lea și omul care a avut acces la toate documentele secrete din biblioteca Vaticanului, fost decan al Sf. Petru Diocesan College din Wexford, fost președinte al Conferinței șefilor de universități irlandeze și fost membru al Biroului de conducere al Conferinței Rectorilor Universităților Europene, care a făcut recent, într-un interviu acordat postului de televiziune TVR Cluj, în decembrie 2012, o afirmație care a șocat lumea academică și nu numai, declarând: „Chiar dacă se știe că latina e limba oficială a Bisericii Catolice, precum și limba Imperiului Roman, iar limba română este o limbă latină, mai puțină lume cunoaște că limba română, sau precursora sa, vine din locul din care se trage limba latină, și nu invers. Cu alte cuvinte, nu limba română este o limbă latină, ci mai degrabă limba latină este o limbă românească. Așadar, vreau să-i salut pe oamenii din Munții Bucegi, din Brașov, din București. Voi sunteți cei care ați oferit un vehicul minunat lumii occidentale” (Emilian). Cu alte cuvinte, în opinia lui Miceal Ledwith, latina cultă se trage din limba română străveche, nu invers, cum se credea până acum, adică nu limba română este o limbă latină, ci limba latină este o limbă românească, iar românii sunt daci, vlahi, traci, nu romani. În felul acesta, teoria conform căreia romanii au cucerit o parte din Dacia, iar dacii, inclusiv cei din teritoriile necucerite de Roma, și-au abandonat limba strămoșilor lor și au început să vorbească latina e falsă. Conform declarației lui Ledwith, la întâlnirea lor cu romanii, dacii nu au avut nevoie de traducători: vorbeau deja limba din care se născuse chiar latina. Din această perspectivă, românii apar drept unul și același popor cu dacii, continuatorii direcți și legitimi ai acestora. Mai mult, ar rezulta că și romanii ar fi fost neam tracic (Emilian). Să reținem că Miceal Ledwith este o personalitate irlandeză care nu are interese personale în România.

Întru susținerea ideii că limba română și poporul român nu descind din romani, ci din geto-daci, vin și cercetările de genetică. Astfel, un studiu de paleogenetică, realizat între anii 2003-2006, a demonstrat că, genetic, suntem daci, iar teoria latinizării făcute de Imperiul Roman este falsă. Studiul, realizat de dr. Georgeta Cardoș și de dr. Alexander Rodeald, specialiști în genetică, cu sprijinul Universității din Hamburg (Germania), se bazează pe analiza țesuturilor osoase recoltate din peste 20 de situri arheologice din

România, de la un număr de 50 de indivizi aparținând populațiilor care au trăit aici cu 5000 de ani în urmă. Datele genetice obținute au fost comparate cu cele ale românilor de astăzi. Concluzia a fost că între actuala populație a României și cele care au trăit pe teritoriul acestei țări cu 5000 de ani în urmă există o clară înrudire genetică, iar fondul de bază dovedește continuitatea și legătura strânsă cu populația străveche, adică cu dacii, ramura nord-dunăreană a marelui neam tracic (Cardoș, Rodewald. A se vedea și: Corneanu C. Gabriel, Corneanu Mihaela). Studiul în cauză a bulversat comunitatea științifică din România. Concluzia care se impune se reduce la următoarele: nu noi suntem urmașii Romei, ci o parte dintre dintre urmașii traco-geto-dacilor. Prin urmare, „acest studiu de paleogenetică are o importanță uriașă în stabilirea adevărului istoric, cu toate că concluziile lui sunt extrem de folositoare interesului național, instituțiile statului român și forurile academice și universitare românești care au căderea să îl cerceteze, îl ignore cu o impardonabilă indiferență!” (Roxin, 2012).

Nu vom include în categoria scrierilor geto-dacice, așa-numitul *Codicele Rohonczy* sau *Rohonczy* (datat ca fiind elaborat în secolele XI-XII și păstrat la Biblioteca Academiei Ungare) din motivul că acesta este un document controversat al cărui sistem de scriere este inedit și încă nedescifrat în mod convingător și din motivul că hârtia e datată în secolul XVI (hârtie italiană cu filigran fabricată în perioada anilor 1529-1540). Chiar dacă s-a declarat că acest manuscris este scris în latina „danubiană” *vulgata* cu un „alfabet dac” și că reprezintă o „cronică românească din secolele XII-XIII, scrisă în limba română arhaică cu alfabe geto-dac” (Deac; Enăchiuc; Pecican; Ungureanu), originalitatea acestuia continuă să fie discutabilă.

2.0. Deși neogramaticii noștri consideră că teoria lor lingvistică a contribuit la instituirea unei anumite concordanțe „între datele istorice, arheologice și cele de limbă”, realitatea necesită încă elaborarea unor studii fundamentale interdisciplinare, o importanță deosebită revenindu-i în acest demers științific valorificării critice a cercetărilor de istorie.

Așadar, dacă ne întrebăm ce limbă vorbeau, de fapt, dacii și de ce nu foloseau scrierea, problema rămâne discutabilă încă în lingvistica modernă. Chiar dacă limba română dispune de sute de cuvinte mai puțin știute pe care ni le-au lăsat moștenire strămoșii noștri. În această ordine de idei amintim că savanții au demonstrat că aproape 200 de cuvinte din limba română își au originea în limba dacilor, iar această opinie este susținută de cei mai mulți dintre oamenii de știință care au studiat limbile arhaice. În baza absenței unei cantități suficiente de documente scrise în limba dacilor, s-a emis ideea că dacii nu foloseau scrierea, concluzie formulată de lingvistica tradițională, iar cele mai multe teorii, mai vechi sau mai noi, despre limba și scrisul dacic, au un caracter controversat, în special când vine vorba despre anterioritatea limbii geto-dacilor în raport cu limba latină și despre originile geto-dacice ale civilizației europene (Stefanosky).

În vederea excluderii acestor incertitudini și controverse, ne propunem să examinăm în continuare argumentele istorice și arheologice care confirmă originea geto-dacă a limbii române și existența scrisului la daci. Avem profunde convingeri că în această ordine de idei, o importanță aparte are volumul lui Nicolae Densușianu *Dacia preistorică* (București: Editura Meridiane, 1986, 736 p.), operă de o valoare științifică incontestabilă, desconsiderată sau chiar voit ignorată în întregime de lingviștii români.

Conform opiniei lui N. Densușianu, geto-dacii sunt succesorii pelasgilor în Balcani, pelasgii fiind un trib pastoral răspândit „peste partea cea mai mare a Asiei de apus, a Europei și a Africii de nord” (Densușianu). De altfel, încă în Antichitate pelasgii erau identificați cu hiperboreii, concludentă în această ordine de idei fiind afirmația lui Apollonius din Rhodos care ne spune textual: „hiperboreii sunt Pelasgi locuind în nordul Thraciei” (Lovinescu). Conform opiniei istoricilor dar și conform cercetărilor de istorie și de arheologie, separarea ginții pelasge în două familii mari etnice a fost cunoscută și celor vechi: „După Hesiod, genealogia latinilor și arimilor este următoarea: Circe, sora regelui Aiete din Colchis, avuse cu Ulysse doi fii: pe Agrius (Rusticus, Țăranul), numit de Plutarch Romanus, și pe Latinus. Două nume, ce reprezentau două familii mari și două dialecte principale ale aceluiași popor” (Densușianu, p. 717. A se vedea și: Bucur). Rămâne să admitem că limba geto-dacă, că și cea română, este continuatoarea dialectului care derivă de la Romanus, de aici ajungând în graiul geto-dacilor, în care a devenit *rumân*.

De altfel, urmează să acceptăm că substantivul și adjectivul *român* a pătruns în limba dacilor din dialectul roman, vorbit de Romanus și succesorii săi. Prin urmare, limba dacilor nu a putut să împrumute cuvântul respectiv din latină, odată ce îl avea din dialectul lui Romanus, limba geto-dacilor fiind un grai roman. Totodată, ar fi necesar să avem în vedere că atât dialectul roman, cât și cel latin, inclusiv graiurile acestora, erau aproape identice și foarte aproape de limba latină, încât acestea erau etichetate de cărturarii romani drept limbă latină barbară sau vulgară. În același timp, notăm că limba română și-a păstrat și denumirea străveche (forma străveche fiind *limbă rumână*). În fine, este absolut necesar să menționăm că, după Herodot, *thracii* erau de aceeași naționalitate cu geții, iar după Strabon, limba thracilor era identică cu a geților.

2.1. În sprijinul ideii că limba dacilor este un grai al limbii lui Romanus, este necesar să amintim că „autorii romani considerau ca limbă barbară idiomurile populațiilor de rasă pelasgă din Africa, Hispania, Gallia, Germania de nord, Rhetia, Dacia, Sarmatia meridională, Thracia, Macedonia” (Densușianu, p. 674). Prin urmare, în viziunea autorilor romani triburile din Balcani, inclusiv dacii, vorbeau o limbă barbară, cu caracteristici vulgare sau rustice. Dialectele roman și latin „ce se vorbise în timpurile marelui imperiu pelasg” sunt, de altfel, succesoare ale limbii prisce, care era astfel identică cu limba barbară veche (Densușianu, p. 676). Așadar, cea mai veche limbă latină, ne spune Isidor, a fost numită de unii autori și *lingua limbă bătrână*, iar Festus ne informează că Priscii Latini au fost aceia care au existat înainte de întemeierea Romei (Densușianu, p. 675-676). Astfel, limba Imperiului Roman și romanii în genere își au originea în „creuzetul din Carpați”, de unde, cu mult timp în urmă, strămoșii lor au plecat spre Peninsula Italică. În această privință Herodot menționa că „întâii locuitori ai Italiei au fost pelasgii, veniți din nordul Dunării, adică din zona Daciei”, iar „limba folosită de triburile care au coborât din nordul Dunării (ausonii, ligurii, umbrii, sabinii, veneții, istrii, iapigii, siculii ș.a.) în Peninsula Italică pe la 5000-4000 î.Hr., nu era (încă) o «limbă romană», ci **limba pelasgă traco-dacă**, numită mai apoi aici **latina prisca**” (Densușianu, p. 706).

Limbile sau dialectele, vorbite de toate triburile tracice, inclusiv de romani (latini), de geto-daci, de iliri, care locuiau teritoriul ce se întindea din vestul Asiei și ajungea până dincolo de La Manche, erau atât de apropiate între ele, încât erau numite, în raport cu limba latină literară, de oamenii de cultură din Imperiul Roman: latină barbară, latină vulgară, limbă latină rustică etc. De altfel, în opinia mai multor istorici și lingviști, o deosebită importanță pentru istoria limbii române prezintă „tipul acestei limbi barbare, care este unul și același, începând din munții cei mai depărtați ai Asiei centrale și până la Oceanu Atlantic. În plus, și tradițiile biblice afirmă că, în timpurile primitive, a existat pe întreagă suprafața pământului o singură limbă uzuală. Tot astfel au constatat și studiile filologice moderne că în toate provinciile Imperiului Roman a existat numai *una și aceeași limbă latină rustică*, adică „noțiunea latina vulgară sau barbară urmează să fie extinsă asupra limbii vorbite de toate triburile tracice, inclusiv de geto-daci” (Bucur).

Este demnă de atenție originea substantivului *vlah*, care vine din geto-dacul *blac* și s-a menținut până în timpurile homerice: *valah*, *vlah*, *Valahia*, ca și *Lex Valachorum* sau *Jus Valachie* (Densușianu, p. 706).

2.2. Pentru istoria limbii române prezintă o deosebită importanță limba geților și a dacilor înainte de cucerirea romană. Menționăm că cele mai multe notițe despre caracterul limbii barbare a geto-dacilor le-am moștenit din poemele lui Ovidiu, scrise în exilul său de la Tomis. Astfel, în *Ponticele* și în *Tristele* sale, Ovidiu insistă adeseori asupra modului de vorbire al geților și al sarmaților, subliniind că a învățat limba acestora atât de bine, încât adeseori își atribuie chiar titlul de poet dac și sarmat. Într-un răvaș adresat amicului său Carus, Ovidiu scria: „Și nici nu trebuie să te miri, dacă vei afla defecte în poeziile ce le fac, și care sunt aproape *opera unui poet get*. Și oh! Mi-e rușine, *am scris o poemă în limba getică* și am construit în metrelor noastre cuvintele *barbare*; dar fericită-mă, poema le-a plăcut și am început să am un nume de poet între *geții* aceștia neumani”. În continuare susținea: „După ce am citit geților această poemă, scrisă nu în limba patriei mele, și am ajuns la ultima pagină, toți își mișcară capetele, tolbele lor pline de săgeți răsunară și un murmur lung ieși din gurile lor; iar unul dintre ei îmi zise: «Tu, fiindcă scrii lucrurile acestea despre împăratul, trebuie să te întorci tot în împărăția lui», iar în altă elegie, Ovidiu scrie: «Mi se pare că eu însumi *am uitat limba latină* și am învățat să vorbesc ca *geții și sarmații*». În opinia lui Ovidiu, geții aveau o mare putere de asimilare: «Dacă cineva ar fi silit pe Homer să trăiască în țara aceasta, vă asigur că și el ar fi devenit *get*» (Densușianu, p. 677).

Așadar, constatăm o mare asemănare între limba geților și limba latină, limba geților fiind, în opinia lui Ovidiu, o limbă barbară, însă o limbă barbară sau rustică latină, pe care o vorbeau popoarele barbare de atunci: locuitorii din Bosporul cimeric, geții, hiperboreii, colehii, dacii, galii de lângă Rhodan și iberii din peninsula de apus.

2.3. O deosebită importanță pentru lingviști prezintă faptul că limba dacilor era înțeleasă de romani, tot așa cum limba latină era înțeleasă de daci, fără a fi nevoie de translator. În această ordine de idei prezintă interes două basoreliefuri de pe Columna lui Traian. Primul basorelief ne înfățișează momentul cel mai important din primul război: trei regi ai dacilor, urmași de o imensă delegație se prezintă înaintea împăratului spre a declara în formă solemnă supușenia lor; toți depun armele lor jos pe pământ

și cad în genunchi, întinzând mâinile lor către tribunalul împăratului și rugându-l pentru pace; alții stau cu mâinile împreunate înaintea ori la spate, în modul cum sunt reprezentați pe monumentele antice prizonierii de război. Ce merită să reținem din această scenă este faptul că dacii se adresează împăratului de-a dreptul, fără mijlocirea vreunui interpret oarecare. Cel de-al doilea basoreliev se ilustrează în mod și mai clar prin următorul pasaj din Dio Cassius, care a scris că după terminarea primului război, Traian promise pe câțiva reprezentanți ai dacilor la senat, ca să confirme pacea: „Ambasadorii lui Decebal fură introduși în senat, unde, după ce depuseseră armele, împreună mâinile lor după modul captivilor, *rostiră oarecare cuvinte*, precum și rugarea ce o făceau, apoi consimțiră la pace și își ridicară armele de pe jos”. Așadar, delegația dacă își rosti declarația înaintea senatului în limba dacă, pe care desigur că o pricepeau mulți dintre senatori, mai ales aceea care ocupase funcțiuni înainte în provinciile limitrofe, și erau deprinși cu limba populară. Mai mult, nu se poate admite ca senatul roman să fi considerat ca valabile niște promisiuni de supunere, rostite într-o limbă pe care nu o pricepe (A se vedea prezentarea scenelor în: Densușianu, p. 677- 678).

În fine, putem afirma cu toate certitudinea că limba dacilor nu era o limbă latină normată, codificată, ci un grai sau un dialect roman, dar nu latin, adică o limbă rustică, barbară sau vulgară înțeleasă cu facilități de senatorii romani, reprezentând, în principiu toate dialectele sau graiurile, inclusiv limba latină și limba geto-deacilor, care descind din străvechea limbă a tracilor.

2.4. N. Densușianu înscriează mai multe cuvinte care ar fi de origine din latina barbară, inclusiv din limba dacă: *apă* „apă”, *ar* „câmp de semănături”, *ababa* „mamă”, *ababus* „tată”, *abbae* „tată”, *albeum* „albie”, *apsorhus* „apșoară”, *Atulum* „Olt”, *baba* „bătrână”, *bela* „oaie”, *braca* „nădragi”, *branca* „picior din față; mână”, *brathu* „brad”, *bruda* „brudă, brudină; pod plutitor”, *Brundulus* „prund”, *bouc* „bou”, *caballus* „cal folosit în agricultură”, *campana* „cumpănă”, *camus* „ham”, *cana* „coș pentru pâine, fructe, flori; ulcior”, *cavo, cavus* „cal”, *cebanus* „varietate de caș”, *cebanus ovium* „păstor”, *celere* „călărie; căvalerie”, *celeris* „călăraș”, *ceres* „cir”, *ceret* „pădure de cer, ceret”, *cerus* „cer”, *cocosates* „cocoșat”, *coliba* „colivă”, *copte* „varietate de plăcintă; coaptă”, *corbus* „corb”, *cotulus* „cot”, *coxa* „coapsă”, *dava* „loc fortificat”, *Damnaustra* și *Dumnaustra* „Doamna noastră”, *Damna* „doamnă”, *daspletis* „despletit”, *delos* „deal”, *denicales* sau *denecalse* „serviciu divin nocturn în săptămâna patimilor; denie”, *dia* „zi”, *doga* „doagă”, *Domnus* și *Domna* „Domn, Doamnă”, *Domnaedius* și *Dominaedius* „Dumnezeu”, *drocila* „drăcilă” sau „drăcie” – „plantă spinoasă”, *dromos* „drum”, *druides* sau *druidae* „drușcă”, *dana* sau *dabna* „dâmb”, *dusmanes* „dușman”, *epa* „iapă”, *ergastulum* „grajd”, *fata, fatae* „fată”, *fratia* „frăție; neam”, *flora* „floare”, *formos* „formă”, *galena* „oxid de fier; galiță”, *galgulus* „grangur”, *garganus* „gorgan, tumul”, *gaurus* „gaură”, *cavernă* „groapă”, *gaya* „gaiță; uliu”, *Gerrhus* „Ger”, *glesum* „glașă; glajă, sticlă de lampă”, *glasoma* „limbă; glas”, *gomona* „adunare; gomon”, *grunium* „grui”, *gurae* „gură; strâmtoare”, *gustare* „a gusta, a îmbuca”, *hedera* „iederă”, *lancea* „lanț”, *lotro* „lotru”, *lepus* „iepure”, *lessum* „leșin”, *liber* „prunc născut de curând”, *maia* „bunică”, *malaius* „mălăi”, *malum* „mal”, *mamma* „mamă”, *manducare*, „a mânca”,

manicelus „muncel”, *marga* „margă; pământ argilos și gras”, *medusa* „mătușă”, *mel* „miere”, *mintă* „mentă”, *minthe* „munte”, *mosulos* „moș”, *mossun* „moșină, moșie”, *nablum* „nai”, *napastus (dies)* „năpastă”, *ocolon* „ocol”, *opas* „opaiț”, *orbis* „orb”, *ostasos* „ostaș”, *palilia* „pălălaie”, *piperi* „piper”, *popa* „popă, preot”, *rix* „rege”, *rosta* „rostei”, *rhypae* „râpă”, *sacurem* „secure”, *sagum* „zeghe”, *ser* „fier”, *sphinx* „sfânt”, *sir* „soare”, *sutex* „județ”, *tabae* „tabie, redută”, *taliatura* „tăietură”, *tata* „tată”, *ursus* „urs”, *zaratha* „sărată”, *zeranii* „țărani” etc. (Densușianu, p. 680-706).

Evident, toate aceste cuvinte sunt foarte vechi și nu sunt doar cuvinte uzuale, trecute din graiul viu al barbarilor în limba grecească și de acolo în limba egipteană, încă înainte de timpurile homerice, ci și unele numiri de popoare, de ținuturi, de munți, râuri și orașe din timpuri extrem de depărtate.

2.5. Același N. Densușianu a identificat particularitățile de limbă caracteristice romanei barbare în raport cu limba latină literară. Acestea se reduc la următoarele:

a) Proteza unui *a* la începutul mai multor cuvinte, mai ales la cele care începeau cu sunetul *r*. Acest fenomen este propriu și pentru limba aromână modernă: *afiresc* „firesc”, *agonesc* „gonesc”, *alipesc* „lipesc”, *alătrat* „lătrat”, *alăudat* „lăudat”, *arău* „răutate, nenorocire”, *aricoari* „răcoare”, *arâs* „râs”, *arău* „râu”, *aromân* „roman”, *ariș* „roșu”, *arug* „rug”, *aspart* „spart”, *aumbră* „umbră”, *avânat* „vânat”, *ababa* „babă”.

Același *a* prepus s-a mai păstrat și în unele cuvinte românești de la Carpați și Dunărea de jos: *abiruire* „biruire”, *aboare* „boare”, *abubă* „bubă”, *achindie* „chindie”, *acioaie* „cioaie”, *acufund* „cufund”, *alăută* „lăută”, *armâncă* „româncă”.

b) Din terminațiile cuvintelor se eliminau consonantele finale *m* și *s*, iar uneori și vocala precedentă *u*; de asemenea se elimina silaba finală *re* de la infinitivele verbelor; în fine, a crescut mult frecvența de utilizare a sunetului *r*.

De altfel, consonanta *m* de la finele cuvintelor, afirmă Quintilian, era și în limba latină o literă „care se exprima foarte puțin”.

În privința lui *s* final, Cicero scrie: „În timpurile *vechi* se considera ca un mod elegant de vorbire de a lăsa afară pe *s* din silaba finală, astăzi însă, pentru noi, o astfel de vorbire este țărănească, ordinară”.

c) Trecerea lui *n* în *r* (rotacizarea) este un fenomen specific pentru tot arealul latinei barbare și în geto-dacă (româna veche) acest fenomen era viabil, probă concludentă servind *Codicele Voronețean* din sec. al XVI-lea, citat și de Nicolae Densușianu: *a adura* „a aduna”, *ariră* „arină”, *bătrării* „bătrâni”, *a cunteri* „a cunteni”, *curucă* „cunună”, *dumerică* „duminică”, *gerure* „genune”, *giure* „giune”, *iremă* „inimă”, *iremire* „inemie”, *lumură* „lumină”, *luri* „luni”, *menciuri* „minciuni”, *nețirut* „neținut”, *oameri* „oameni”, *rugiră* „rugină”, *rusul* „nusul, însul”, *spureți* „spunți”, *striirii* „străini”, *ture-recu* „întuneric”, *urul* „unul” etc.

Din această limbă barbară, cu *n* trecut la *r*, s-au mai păstrat până astăzi, în limba română, unele cuvinte vechi de tipul: *arin* „anin”, *irimă* „inimă”, *mărunt* „minut”, *mușuroi* „mușunoi”, *rață* „nuță”, *rerunchi* „renunchi”, *scrin* „senin”, *verin* „venin”.

Substituirea lui *n* intervocalic cu *r* nu este, așadar, un rotacism specific românesc sau al limbii române din Evul Mediu, cum se credea înainte, ci este o particularitate fonetică moștenită din vechiul dialect al limbii vulgare. Treptat însă rotacismul lui *n* intervocalic a dispărut aproape cu totul, nu numai în părțile de apus ale Europei, dar și în teritoriul Daciei.

Dacă ne întrebăm acum: care este explicarea acestui fenomen lingvistic din punct de vedere istoric, constatăm că în dialectul arimic sau rotacizat s-a produs, la un moment dat, un amestec puternic cu dialectul nerotacizat sau *latin* barbar.

d) Originea articolului postpus *lu(l)*, *le* m. și *a(la)* fem., în limba română, este mult mai veche decât s-a crezut până astăzi. Încă Quintilian a constatat că „modul nostru de vorbire, noster sermo n-are trebuință de articol”. În acest caz, oratorul roman avea în vedere limba latină litară (noster sermo), dar în niciun caz limba populară rustică, în care de altfel identificăm urme numeroase și importante de întrebuițare a articolului postpozitiv *lus*, *la*, *lum* sing., *li*, *lae* (*le*), la pl.

Pe teritoriul Italiei, cuvintele terminate în *lus*, *la*, *lum* apar cu deosebire în limba rustică. Astfel, Cato cel Bătrân, născut pe la 234 î.e.n, în Tusculum, care-și cultiva singur moșia sa de pe teritoriul subinilor și care lucra de dimineață până seara în rând cu țărani și cu sclavii săi, întrebuițează în tractatul *Economia rurală* mai multe forme curioase de cuvinte terminate în *lus*, *la*, *lum*, de regulă numiri de instrumente agricole, și alte cuvinte din limba țărănească, cum sunt: *asserculus*, *corbula*, *craticula*, *clavulus*, *convolvulus*, *cliculus*, *faculus*, *faniculus*, *focniculum*, *felicula*, *falcula*, *incerniculum*, *modiolus*, *orcula*, *proculus*, *ramulus*, *rutabulum*, *sarculum*, *situlus*, *sirpicula*, *sucula*, *scopula*, *surculus*, *scutula*, *serpulum*.

Gramaticii latini interpretau aceste forme ca diminutive, în timp ce în limba rustică terminate în *lu(s)*, *la*, *lu(m)* nu erau diminutive, ci substantive ordinare. Prin urmare, numirile instrumentelor agricole, cu terminațiile *lus*, *la*, *lum*, nu exprimau ideea că instrumentele și obiecte respective, de care se foloseau țărani și sclavi, erau mici, slabe, grațioase ori delicate. Să reținem că utilizarea articolului postpozitiv *lu*, *la* în numiri personale și locale din Italia a rămas în uz până târziu în secolul al XI-lea. Totodată, în idiomul de pe teritoriul Thraciei, substantivele feminine articulate formau genitivul singular în *lae*, ce corespunde formei românești cu *lei* din prezent.

Pentru a evita lipsă de claritate în cuvinte și în expresiuni, autorii romani erau adeseori puși în situația să înlocuiască lipsa articolului definit prin pronumele demonstrativ *ille*, pe care îl puneau ca un fel de atribut determinativ. Astfel Cicero, maestrul cel mai mare al elocvenței, ca să dea mai multă precizie și forță cuvintelor sale, folosește foarte frecvent pronumele demonstrativ *ille*, dându-i totodată și funcția de articol (Problema specificului fonetic, lexical și gramatical limbii geto-dace sau barbare în raport cu limba latină este prezentată detaliat în: Densușianu, p. 717-729).

e) Prezența în limba dacilor și în cea a tracilor (și lipsa din limba latină) a sunetelor (*ă*, *î*, *ț*, *č*), a rotacismului și a articolului postpus, fenomene considerate de Bogdan P. Hasdeu ca fiind o moștenire tracă în limba dacilor și cea română (Constantinescu, p.103).

f) Printre caracteristicile fonetice descedente din substratul geto-dacic se numără (în opinia lui B.P. Hasdeu): trecerea lui *a* neaccentuat la *ă*; a lui *o* la *u*; *ea* accentuat la *e*; transformarea lui *s* în *ș* în anumite condiții; schimbarea lui *l* intervocalic în *r*; evoluția lui *qu* în *p*; a lui *ct* în *pt* etc. (Poghirc, p. 171).

g) Din domeniul gramaticii se crede că ar proveni din substrat (adică inclusiv din geto-dacă):

- confuzia genitivului cu dativul,
- numeralul *sută* și formarea cardinalelor de la *unu* la *nouăsprezece* cu prepoziția *spre*;
- formarea viitorului cu verbul *a voi*, articolul postpus etc.;
- reluarea sau repetarea pronumelui în acuzativ;
- folosirea conjunctivului în locul infinitivului etc. (Poghirc, p. 171).

2.6. O importanță deosebită prezintă lexicul identificat ca fiind autohton. Un număr relativ mare de lingviști români consideră ca autohton cuvintele: *ac olo*, *acum*, *a băga*, *baltă*, *bară* „mlaștină”, *brânci*, *a brânci*, *brânză*, *brâu*, *broască*, *bucată*, *bucur*, *buză*, *cătun*, *codru*, *copac*, *copil*, *covată*, *a cruța*, *dobă*, *gata*, *groapă*, *grumaz*, *gușă*, *leș*, *a leși-na*, *mal*, *maldac*, *nană*, *pârâu*, *a sosi*, *stăpân*, *urdă*, *vatră*, *vergură*.

De regulă, când vine vorba de particularitățile specifice ale limbii geto-dacilor, această idee este argumentată pe baza materialului lexical. De altminteri, o primă preocupare a lui Hasdeu a fost de a descoperi noi elemente lexicale autohtone, în acest scop el a supus unei cercetări amănunțite lexicul românesc de origine necunoscută sau îndoielnică, comparându-l cu al limbilor învecinate, în primul rând cu albaneza, iar apoi și cu alte limbi indo-europene, având în vedere mai ales ceea ce s-a păstrat de la limbile antice din Balcani. În opinia lui Hasdeu ar fi de origine dacă următoarele cuvinte: *abeș*, *abur*; *a ademeni*, *aghiuță*, *aidoma*, *ală* „monstru, balaur”, *alac*, *aldan*, *arcea*, *baci*, *băl*, *bălan*, *bălaur*, *bară*, *barză*, *băsău*, *bașardină*, *bască*, *batal*, *bordei*, *bortă*, *brad*, *brânză*, *broancă*, *bunget*, *burghiu*, *burtucă*, *burtuș*, *cioară*, *cioban*, *ciocârlie*, *ciomag*, *codru*, *cujbă*, *culbec*, *doină*, *dulău*, *genune*, *ghiob*, *ghiuj*, *gâde*, *a gădili*, *hojma*, *iazmă*, *iele*, *jilț*, *mal*, *mălai*, *maldac*, *mămăligă*, *mazăre*, *melc*, *mire*, *mosoc*, *moț*, *năsărâmbă*, *ortoman*, *rață*, *ravac*, *rânză*, *stăpân*, *stejar*, *stână*, *șiră*, *șopârlă*, *traistă*, *tulei*, *țundră*, *țurcă*, *urdă*, *vatră*, *zârnă*, *zimbru* (Hasdeu, 2013).

Mai târziu, lingviștii (în special, Ovid Densusianu) au acceptat foarte puține dintre etimologiile propuse de Hasdeu, în afara cazurilor în care paralelismul cu albaneza îi obligă să le considere ca tracice.

Pentru a ne forma o imagine generală despre stratul autohton al limbii române, prezentăm în continuare cuvintele de origine autohtonă identificate de diferiți lingviști.

Bogdan P. Hasdeu a demonstrat că sunt de origine geto-dacă, alături de cuvintele enumerate mai sus, și următoarele unități lexicale: *Abrud*, *Argeș*, *azugă*, *barbă-cot*, *cioc*, *deh*, *dezbauc*, *don*, *a gădili*, *Mehadia*, *râmfă*, *Sarmizegetusa*.

Lingvistul clujean Ioan I. Russu a identificat următoarele cuvinte de origine geto-dacă: *abur*, *a acăța*, *a adia*, *amurg*, *a anina*, *aprig*, *arcea*, *baci*, *baieră*, *baligă*, *baltă*, *barză*, *bască*, *balaur*, *a băga*, *băiat*, *beregată*, *boare*, *bordei*, *brad*, *brândușă*, *brânză*, *brâu*, *brusture*, *a bucura*, *buiestru*, *bunget*, *burlan*, *burtă*, *butuc*, *butură*, *buză*, *caier*,

cață, căciulă, căpușă, căpută, cătun, cârlan, cârlig, copac, copil, creț, a cruța, a curma, curpân, cursă, custură, Durari, daș, a dărăma, a deretica, a descăța, a descurca, a desghina, a dezbăra, dop, droaie, fărâmă, gard, gata, gălbează, genune, gheară, ghes, ghimpe, ghionoaie, ghioc, gorun, grapă, gresie, groapă, grui, grumaz, grunz, a se gudura, gușă, a încurca, a înghina, a însurzi, a înseila, a întrema, leagăn, a lepăda, lespede, a leșina, mal, măceș, Mădari, măgură, mărcat, mătură, mânz, melc, mieru, mire, mistreț, a mișca, morman, moș, mugure, munună, murg, mușat, năpârcă, nițel, noian, păstaie, pânză, pârâu, prunc, pururea, a răbda, rânză, reazem, a ridica, sarbăd, sâmbure, a scăpăra, scrum, a scula, a scurma, spânz, stărnut, sterp, străghiată, strepede, strugure, strungă, a sugruma, a sugușă, șale, șiră, șopârlă, șoric, șut, tare, țap, țarc, țarină, țăruș, a uita, Undrea, a urca, urcior, urdă, a urdina, urdoare, a vătâma, a vătui, viezure, viscol, zară, zăr, a zburda, zestre, zgardă, a zgârâia, zgârmă (Russu, p.201-204).

În viziunea lui Grigore Brâncuși, dacice sunt cuvintele ce urmează: *abur, argea, Argeș, baci, baligă, baltă, barză, bască, balaur, Bârsei (bârsan), Bucegi, a bucura, căciulă, cătun, copac, copil, fluier, gard, gata, ghimpe, ghionoaie, ghiuj, grapă, gresie, groapă, grumaz, gușă, jumătate, mal, mire, măgar, măgură, mărat, mânz, moș, mugure, murg, năpârcă, noian, pârâu, pupăză, rață, rânză, sarbăd, sâmbre, a scăpăra, scrum, strugure, strungă, șopârlă, țap, vatră, viezure, zară, zgardă* (A se vedea: Brâncuși. *Cercetări ...*, 2009; Brâncuși. *Concordanțe...*, 2009; Brâncuși, 2004).

Problema originii nelatine, autohtone a unui număr important de cuvinte din limba română l-a preocupat și pe Ariton Vraciu care considera autohtone următoarele unități: *abeș, abur, ademană „dar, mită”, argea, a arunca, baci, barză, balaur, bâr, brânză, bunget, cioară, cioc, vraciu, doină, dulău, ghiuj, hojma, jilț, melc, mire, rânză, stăpân, stejar, stână, șopârlă, urdă, vatră, zârnă, zimbru*. (Vraciu)

Nu vom insista asupra corectitudinii interpretării etimologice a cuvintelor considerate ca fiind de origine dacică în opinia savanților Bogdan P. Hasdeu, Ioan I. Russu, Grigore Brâncuși și Ariotn Vraciu, întrucât soluția poate fi descoperită în dicționarul etimologic al lui Mihai Vinereanu.

2.7. Studiul originii dacice a unor categorii de unități lexicale a început odată cu cercetările inițiate de Bogdan Petriceicu Hașdeu și continuate în perioada modernă de Grigore Brâncuși, Ioan Iosif Rusu, Ariton Vraciu etc. Astfel, conform rezultatelor obținute de lingviștii și istoricii noștri, limba română dispune de 160-200 de cuvinte care provin din fondul geto-dacic, deși urmele certe ale limbii folosite în vremea strămoșilor noștri nu s-au păstrat, unii savanți le recunosc ori le contestă. Identificarea acestor cuvinte ca fiind folosite de populațiile antice băștinașe de pe actualul teritoriu al României s-a realizat pe baza criteriului eliminatoriu. Acest criteriu se reduce la următoarele: pentru a fi considerate autohtone, urmează a se demonstra că respectivele cuvinte nu descind din niciuna din limbile cu care limba română a fost în relații (latina, greaca, slava, turca, maghiara). În continuare acest criteriu se aplică la cuvintele care au corespondente în limba albaneză, limbă care are origini comune cu cea a tracilor. Prin urmare, cuvintele autohtone sau arhaice constituie în lingvistica română trei categorii distincte:

1) cuvinte autohtone identificate de Bogdan P. Hașdeu în „Etymologicum Magnum Romaniae”, 2) cuvinte autohtone de origine indo-europeană cu corespondente în albaneză, 3) autohtone de origine indo-europeană fără corespondent în albaneză (La acest subiect, a se vedea: Guță).

Prin urmare, este necesară o reinterpretație a noțiunilor din lingvistica oficială, așa încât în strat să fie incluse unitățile lexicale de origine traco-geto-dacă, în substrat – cuvintele de origine indo-eropenă, în adstrat – cuvintele de origine greacă și latină, iar în superstrat – cuvintele de origine slavă veche, neogreacă, maghiară etc.

3.0. Pentru a ne edifica în problema originii poporului român și a limbii române, vom face uz în continuare de documentarea istorică. Se cunoaște că în 753 î.Hr. la Roma se constituie nucleul din care, ulterior, după 509 î.Hr., odată cu detronarea ultimului rege etrusc, Lucius Tarquinius Superbus, se va dezvolta viitorul imperiu. Etruscii, care se numeau pe ei înșiși raseni, populație ariană originară din Asia Mică, purtători ai unei culturi superioare altor italoți contemporani lor, s-au organizat într-o confederație formată din 12 republici. Ei aparțin, după *Enciclopedia Britanică*, tribului trac al frigienilor. Din *Iliada* lui Homer aflăm că frigienii, lidienii și tracii au participat ca aliați ai troienilor în lupta împotriva aheilor în celebrul război al Troiei (sec. XII î.Hr.), fapt ce ar indica existența unor relații de rudenie între aceste neamuri. Au venit întâi din Frygia–Lidia ca troieni, conduși de Tyrrhenus, și apoi, în două etape, de Eneas. Legendele îl numesc pe tracul Eneas, luptător la Troia, ca întemeietor mitic al Romei. Eneas întemeiează orașul Lavinium, fiul său, Ascanius, cetatea Alba-Longa, iar Romulus, alt urmaș al său, va fonda, mai târziu, Roma (Analiza detaliată a acestui proces a se vedea în: Bucur).

Apelând la rezultatele obținute în domeniul istoriei, mitologiei, arheologiei, lingvisticii și geneticii, în prezent sunt analizate diverse teorii privind istoria limbilor europene, inclusiv a limbii române, în acest scop se încearcă identificarea unei armonii, a unei „concelieri” între teoriile existente, mai vechi sau mai noi, pe baze istorice și arheologice, cu datele recente ale lingvisticii și, mai ales, ale arheologiei genetice.

În primul rând, este necesar să recunoaștem că geto-dacii și romanii au descendență comună, iar limba lor de asemenea are multe particularități comune, așa încât ei puteau comunica liber și se înțelegeau fără interpret. Astfel, romanii fiind continuatori ai etruscilor, aceștia din urmă „au apărut în Italia în jurul anului 1000 î.e.n și au venit aici din Lydia și Frigia. Frigienii, originari din Macedonia și Tracia, erau înrudiți cu dacii și geții (românii de astăzi), care vorbeau aceeași limbă” (Roman). Originea danubiano-carpatică a etruscilor este susținută de etnologul iranian Zacarias Mayani care îi situează în regiunea danubiano-carpatică și care își argumentează ideea pe materialul arheologic descoperit în Dacia, în Italia, Egipt și Etruria: ceramica neagră danubiană (Apud: Cristian, p. 17). Ideea că etruscii au venit în Italia din Carpați în timpuri străvechi, fiind numiți „scoborâtori prin toată Dacia Burebistană”, este susținută și de sumerologul rus Anatoli Kifișin (Ciornei). Tot în această ordine de idei, Mihai Vinereanu constată că „popoarele italice sunt, de fapt, fie de origine traco-iliră, fie de origine celtică”, căci strămoșii italicilor au venit în mai multe valuri dinspre Balcani, de pe cursul mijlociu (pe la 1500 î.Hr.) și superior (pe la 1300 î. Hr.) al Dunării (Vinereanu, 2010, p. 8).

3.1. Apelând la multiple argumente etimologice, istorico-arheologice, culturale, mitice și religioase, Maria Ciornei este de părerea că „etruscii își au originea în Carpați, mai exact în Carpații Apuseni, coborâtori de pe malurile Tisei cu care se învecinează”; în Antichitate, etruscii erau numiți tusci, iar țara lor se numea Tuscia, denumire provenită de la numele străvechi al râului Tisa, menționat și în documente din secolul al XI-lea ca Thyscia, citit Tuscia. În baza acestui fapt M. Ciornei conchide: „în Apuseni în Antichitate, lângă apa Tuscia, trăia o populație pelasgă, dacică și anume agatârșii, care nu sunt alții decât tuscii stabiliți în munți” (Ciornei). Tocmai în baza acestor argumente, Maria Ciornei consideră că populația proto-dacă este de origine carpato-danubiană și are în comun cu latinii limbă comună – limba latină prisca, proprie unei populații pelasge, din care își trag originea limba latină și limba dacă. Tot acolo, autoarea relatează: „Am găsit o însemnare a lui Aulus Gellus «în Noctes Atticae», în care se amintește de un avocat – desigur suntem în perioada târzie romană, când etruscii erau complet asimilați de romani – care «vorbea o latină atât de arhaizantă, încât toată lumea râdea de el, de parcă vorbea în ETRUSCĂ, ori galică» (Ciornei). Prin urmare, lingvistica și istoria confirmă mitul despre rolul elementului pelasgo-trac în fondarea Romei și în geneza romanilor.

Examinând etapele istorice de constituire a limbii române, Gheorghe Bucur distinge patru etape principale de evoluție pentru limba română: 1) pelasga carpato-dunărean-balcanică (pentru proto-indo-europeană sau ante-proto-indo-europeană) în epoca stră-străveche, ca străbuna îndepărtată în timp, primordială, a românei; 2) pelasga carpato-dunăreană (indo-europeana primitivă sau comună ori primară) în perioada neolitică; 3) limba traco-geto-dacă în Antichitate și 4) româna în contemporaneitate, etapele identificate constituind în principiu istoria originii și constituirii limbii române (Bucur).

3.2. Fără a se preocupa în mod special de originea limbii române și fără a lua în discuție procesul „romanizării”, Nicolae Iorga a stabilit două adevăruri, pentru prima dată afirmate cu toată certitudinea, cu privire la vechimea și locul unde a început a-și lua naștere poporul român: atât procesul de formare al *limbii române*, cât și acela al vieții de stat românesc, datează din primul secol d. Hr. – deci înainte de cucerirea Daciei de Traian - și s-a trecut în Balcani, în Moesia Inferior, mai ales în Scythia Minor, care trebuie proclamată ca primul leagăn al neamului nostru (Bucur).

Prin urmare, materialul de limbă prezentat anterior vine să demonstreze cu probe lingvistice irefutabile că limba română nu este descendenta limbii latine, ea fiind continuatoarea limbii daco-geților care avea multe similitudini lexicale și gramaticale cu limba latină.

4.0. Așadar, în problema originii limbii române și a vocabularului ei s-au conturat două direcții contrare, divergente: prima susține cu obstinție originea exclusiv latină a limbii române, iar cea de-a doua o contestă pe cea dintâi, identificând diverse modalități de soluționare a acestei probleme. Direcția despre originea exclusiv latină a limbii române aparține reprezentanților din Școala ardeleană, opinie care a ajuns, mai târziu, la paroxism, în viziunea latinomanilor, care se sforțau să demonstreze,

cu orice preț, puritatea latină a limbii române, iar cea de-a doua direcție, reprezentată mai ales de savanți străini, iar în spațiul românesc de A. Cihac dar și de alții, exagera importanța elementelor străine în așa măsură, încât componenta latină a limbii române se estompa sau chiar se dilua în multitudinea diverselor influențe străine. Prin urmare, cercetările de istorie a limbii române exagerau din diferite motive fie importanța elementului latin în procesul de constituire a limbii române, fie importanța influențelor străine asupra limbii române. Poziția adepților Școlii ardelenice este explicabilă, fiind o replică la constituirea renumitei *Unio trium nationum*, și ca urmare, românii, majoritari în Transilvania, au ajuns a fi nerecunoscuți, în propria țară, ca națiune, toate drepturile civile revenindu-le unor neamuri străine. În aceste condiții, „înlăcărații patrioți ai Școlii ardelenice căutau să demonstreze vechimea neamului nostru pe aceste meleaguri și descendența lui dintr-un popor cu o istorie și civilizație ilustră – romanii” (Poghirc, p. 166-167). Poziția celei de-a doua direcții este inexplicabilă, întrucât, punând accentul pe influențele străine, era eclipsat aportul limbii latine, inclusiv al românei, în constituirea limbii noastre.

4.1. Dacă ne permitem o succintă incursiune în istorie, constatăm că problema originii limbii române a fost soluționată, fie și în mod simplist, unilateral, din cauza lipsei unor studii speciale de filologie și istorie, încă de cronicarii noștri (Grigore Urche, Miron Costin) și de primul nostru enciclopedist – Dimtrie Cantemir.

Astfel, Grigore Ureche, în capitolul „Pentru limba noastră moldovenească” din „Letopisețul Țării Moldovei, de când s-au descălecat țara și de cursul anilor și de viața domnilor care scrie de la Dragoș-vodă până la Aron-vodă”, scrie: „Așișderea și limba noastră din multe limbi ieste adunată și ne ieste amestecat graiul nostru cu al vecinilor de prinprejur, măcară că de la Râm ne tragem, și cu ale lor cuvinte ni-s amestecate. Cum spune și la predosloviia letopisețului celui moldovenescu de toate pre rânduri: ce fiindu țara mai de apoi ca la o slobozire, de prinprejur venindu și descălecându, din limbile lor s-au amestecat a noastră: de la râmleni, cele ce zicem latină, *pâine*, ei zic *panis*, *carne*, ei zic *caro*, *găină*, ei zic *galena*, *muieria*, *mulier*, *fămeia*, *femina*, *părinte*, *pater*, *al nostru*, *noster*, și altile multe din limba latinească, că de ne-am socoti cu pre amăruntul, toate cuvintele le-am înțeleage. Așișderea și de la frânci, noi zicem *cal*, ei zic *caval*, de la greci *straste*, ei zic *stafas*, de la leși *prag*, ei zic *prog*, de la turci, *m-am căsătorit*, de la sârbi *cracatiță* și altile multe din toate limbile, carile nu le putem să le însemnăm toate” (Ureche, p. 25-26), iar Miron Costin este și mai categoric: „trecându pre aicea, pre aceste locuri, Traianu-împăratul și lăsându slujitori de pază, au apucat o samă de dachi limba râmlenească” (Costin, p. 230) și informează cititorul că „acum mulți ne zic noao, țării noastre și Țării Munteneste, streinii, Dația, însă norodul, neamul lăcuiitorilor, nu ș-au schimbatu numele său, ci tot *romanus*, apoi cu vreme și îndelungate vacuri *romani*, apoi *rumâni* până astăzi” (Costin, p. 253). Menționând că „neamul acestor țări aședzate pe aceste locuri de râmleni, așe și graiul totu de la râmleni izvorât” (Costin, p. 264), Miron Costin își argumentează afirmația constatând că „unde dzice lătinește: *Deus*, noi dzicem: *Dzău* sau *Dumnădzău*, *meus*, *al mieu*, așijderea, unde *țelum* ei, *ceriul*,

homo, omul, fronsu, fruntea, anghelus, îngerul. Iar nice unili cuvinte nu sunt să nu fie protivnice cu lătimește, sau la început, sau la mijloc sau la fârșit, iar unele stau neclătite, *cumu-i barba-barba, luna-luna* și altete ca acestea: *vinum - vinul, panis - pâine, manus - mâna, culter-cuțit*” ca în fine să declare: „așe cum amu dzis, cu vremea ș-au schimbat graiul și s-au amestecat cu slovenescu, dațescu și cu alte care le-am pomenit dintru Topeltn. Pe această poveste cură și aflatul slovelor, cu care și scrisoarea de la sirbi o au luat-o, amu după a doa descălecătură de Dragoș-vodă aice în țară și la munteni Negrul-vodă” (Costin, p. 265).

Problema despre componența etimologică a vocabularului românesc și în special a substratului geto-dac l-a preocupat și pe Dimitrie Cantemir, care, în această ordine de idei, meționa că „...în limba moldonească se află oarcare cuvinte care nu sunt nici latinești, nici de la alte limbi de prin prejur, pentru aceia se vede că sunt rămășițe de pe la dacii cei vechi...” (Cantemir, p. 209). În raport cu predecesorii săi, Dimitrie Cantemir, pentru a demonstra originea latină a limbii și a poporului român, apelează la diverse argumente de ordin istoric, lingvistic și etnografic. Pornind de la unitatea de origine a limbii și culturii românilor din cele trei state românești (Muntenia, Ardeal și Țara Moldovei), Dimitrie Cantemir demonstrează continuitatea viețuirii românilor în vechiul teritoriu al Daciei, insistând în mod special asupra religiei creștin-ortodoxe a poporului român. Evident, cele mai multe probleme evidențiate de Dimitrie Cantemir erau cunoscute românilor, acestea fiind prezentate anterior de mitropolii Varlaam și Dosoftei, cronicarii Ureche, Miron Costin, Neculce. Astfel, el constată că „valahii și ardelenii au același grai ca moldovenii, dar rostirea lor este ceva mai aspră, precum *giur*, românul *jur*, *Dumnezeu*, *Dumnezău*, *acum*, *acuma*, *acela*, *ahăla*” (Cantemir, p. 209). Așadar, el este conștient de originea latină a lexicului de bază românesc, care în procesul evoluției s-a îmbogățit cu elemente împrumutate din limba popoarelor învecinate (Cantemir, p. 206-210). În continuare D. Cantemir face următoarea remarcă de valoare istorică foarte mare: „înainte de soborul bisericesc de la Florența (1439), moldovenii foloseau litere latinești, după pilda tuturor celorlalte popoare, a căror limbă încă este alcătuită din limba cea romană”, iar pe vremea lui Alexandru cel Bun, „pentru ca să lipsească aluatul latinilor din biserica moldovenească, ca să ridice prilejul să nu poată ceti amăgiturile lor oamenii cei tineri”, domnul Alexandru cel Bun a fost îndemnat de solii diadohului Teoctist Bulgarul „ca nu numai pe oamenii cei ce avea cugete străine la credința pravoslavnică, ci încă și literile latine să le lipsească din țara sa și să primească în locul lor pe cele slavone și cu râvna aceasta prea mare și fără de vreme, s-a făcut el urzitoriul cel dintâi al celui dintâi al barbariei întru care se află Moldova acum” (Cantemir, p. 209-210), iar după excluderea alfabetului latin a urmat eliminarea cuvintelor latine din limbă și substituirea acestora prin cuvinte slavone. D. Cantemir își manifestă insatisfacția față de asemenea decizie, fiind de părerea că adoptarea alfabetului chirilic a fost o măsură profund greșită, care explică barbaria în care a ajuns Moldova. Cu alte cuvinte barbaria de care vorbea Cantemir este, de fapt, identică cu perioada de dominație a limbii slavone în biserică și cancelariile domnești.

Dorința fierbinte a lui D. Cantemir se reducea la eliberarea poporului român din sfera de influență bizantină, slavonă și otomană și la conexarea acestuia la mediul cultural occidental, la originile sale.

4.2. În problema originii cuvintelor românești a excelat Bogdan P. Hasdeu, primul savant român care a pus bazele științifice de studiere a lexicului. Hasdeu a înțeles că istoria limbii noastre nu poate fi studiată cu succes decât plasând-o într-un cadru mai larg, indo-european. Cercetând istoria limbii române, B. P. Hasdeu a adus contribuții deosebit de importante mai ales în problema substratului, care, deși era recunoscută de câțiva ceretători străini, era complet neglijată la noi, mai ales problema elementelor autohtone ale limbii române.

În acest context, Bogdan P. Hasdeu identifică existența a două direcții contrare de cercetare. În primul rând, este vorba de Școala ardeleană. El combate cu vehemență exagerările acesteia, care, pentru a putea să demonstreze puritatea latină a originii noastre, nu numai că se pronunța pentru excluderea tuturor cuvintelor străine din limbă, dar, „bazându-se pe fraza echivocă din Eutropius, greșit înțeleasă și apoi folosită împotriva lor de către adversarii străini, ei afirmău că dacii ar fi fost exterminați în întregime de romani, idee evident absurdă și combătută chiar de savanții străini obiectivi ai vremii (Poghirc, 167). Astfel, filologul și lingvistul sloven J.B. Kopitar, vorbind despre exagerările latiniștilor ardeleni, spunea că „acești patrioți fanatici nu voiau să aibă nimic de datorat barbarilor” (Apud: Poghirc, 167). În pofida abuzurilor de interpretare din teoria Școlii Ardelene, B.P. Hasdeu recunoaște meritele acestora: „Primele încercări asupra graiului poporan al românilor, conduse într-un mod ceva mai sistematic, se datoresc unei pleiade de ardeleni: Șincai, Samuil Micu, Petru Maior, a căror mărime trebuie măsurată nu prin ceea ce au făcut, ci prin ceea ce voiau să facă: a deștepta naționalitatea română, a o deștepta cu o r i c e p r e ț” (Hasdeu, 1984, p. 9). În plus, „această școală, pe care o justificau împregiurările nașterii sale și latinitatea cea reală a limbei române, trebuia să cază prin exces” (Hasdeu, 1984, p. 9).

În al doilea rând, este vorba de o altă direcție unilaterală, „într-un sens exagerat antilatin sau chiar latinofob”, reprezentată „mai cu seamă de Alexandru Cihac în tomul II «Dictionnaire d'étymologie daco-romane», căci în tomul I el se ținea cam incolor” (Hasdeu, 1984, p. 9). Bogdan P. Hasdeu condamnă virulent următoarele opinii ale lui A. Cihac:

- limba română cuprinde de două ori mai multe cuvinte slave decât latine care sunt deopotrivă la număr cu cele turce;

- elementul latin e de origine recentă în limba română;

- în limba română sunt cinci categorii de cuvinte – elemente slavice, turcești, neogrecești, maghiare și foarte puține albaneze, întrucât din albaneză au fost împrumutate foarte puține cuvinte;

- absența totală a unor unități lexicale românești „pe care slavii și ceiilalți vecini s-o fi luat de la români, ci pe toate le-au primit numai românii de la vecini și mai ales de la slavi, cărora noi le datorăm până și pe Traian” (Hasdeu, 1984, p. 10).

Bogdan P. Hasdeu este primul lingvist român care a demonstrat supraviețuirea populației autohtone bazându-se pe izvoare istorice valoroase și a conafirmat persistența elementului daco-getic cu argumente lingvistice, făcând încă de pe atunci legătura deosebit de prețioasă dintre limbile dacă și lituaniană. Ideea lui avea să câștige încetul cu încetul teren, pe măsura clarificării principiilor și a acumulării materialului concret demonstrativ. Hasdeu făcea în bună măsură în această privință o muncă de pionier (Poghirc, p. 168).

În felul acesta, Bogdan P. Hasdeu este primul care face uz de teoria substratului, formulată mai întâi de G.I. Ascoli și H. Schuchardt, pentru a explica formarea limbilor romanice, și care apoi a început a fi aplicată și la alte limbi indo-europene.

Postularea teoretică a substratului pentru limba română era un fapt evident din punct de vedere istoric, întrucât se știa că limba latină a fost impusă populației din Dacia în urma cuceririi, iar limba română nu este succesoarea limbii latine, ci a limbii latine barbare, vulgare. Tentativa adeptilor Școlii ardelenice de a exclude elementul ante-roman, prin presupusa exterminare a acestuia, s-a dovedit a fi o absurditate, ca și cea a lui A. Cihac de a diminua potențialul vocabularului de origine latină și a atribui cuvintelor de origine slavă superioritate numerică în limba română.

5.0. În urma analizei studiilor de lingvistică, mai vechi și mai recente, am ajuns la concluzia că „limba română s-a încheșat în Dacia prin procesul complex care s-a desfășurat în toate provinciile Imperiului Roman” (Giuglea, p. 28). Istoria, arheologia, geografia și alte discipline axiliare au adunat suficiente fapte pentru a lămuri pe orice om cultivat, la noi sau în străinătate, asupra romanizării Daciei (Giuglea, p.28). În plus, la elementele lexicale moștenite din limba dacilor, au mai fost identificate ca fiind dacice și unele cuvinte care au corespondente de expresie și de conținut în **limba albaneză**: *măgură, căpușă, abur, balegă, baltă, barză, bască, bată, brâu, brad, a bucura, buză, zară, fluier, frică, gard, gresie, ghindură, jumătate, ghiuj, gușă, cătun, căciulă, ceafă, copac, copil, curpen, cursă, mal, mămăligă, molid, mătură, pârâu, rânză, strungă, țap, sâmbure, fărâmă, viezure, fâină*; în **greaca veche**: *afin - afină, laur, aprig, argea, arin, boscoană „vrăjă” – a bosconi „a face vrăji”, a amăgi, farmec, cârmoi „cârnat gros”, grunz, luger, lănced, lingoare, nițel, plai, prunc, staur „înțarcuire”, sterp, teacă, teafăr, trăgan, tulpină, zestre*; în **vechea germană**: *a se căina, a cotropi, grind „ridicătură”* (Giuglea, p. 40-54; p. 59-110; p.120-124).

5.1. Limba traco-dacilor a fost o limbă indo-europeană, dovadă servind culturile neolitice (Cucuteni, Starčevo-Criș, Gumelnița etc.) din regiunea carpato-danubiană și din Balcani, numite de Maria Gimbutas proto-thracice (Vinereanu 2010, p. 19). În acest context, urmează să fie respinsă teoria despre „influența albaneză”, după care tot ce avem tracic în limba română s-ar datora albanezilor, întrucât convețuirea cu aceștia nu se poate demonstra și pentru că problema derivării limbii române din limba tracă este „impusă de bunul simț și de ambianța istorică”, teorie pe care, de altfel, o susține și albanologul iugoslav Barič, care definește limba albaneză ca „un dialect tracic ilirisat” (Vinereanu 2010, p. 107). În fine, se demonstrează că dacii (inclusiv limba acestora)

au „o triplă sintesă: de atirși, adecă sciți nobili, ... de traci și de iliri” (Vinereanu 2010, p. 251). Așadar, „limba română este, în principiu, urmașa limbii traco-geto-dace care, de-a lungul timpului, a suferit diverse influențe din partea limbilor cu care a venit în contact”, iar similitudinile, în special cele lexicale, „cu latina provin, în mare parte, din fondul comun traco-italo-celtic” (Vinereanu 2010, p. 11). Să reținem că ipoteza originii traco-dace a poporului și a limbii române a fost lansată în spațiul românesc, pentru prima oară, de Nicolae Densușianu, acum aproape 100 de ani.

5.2. Chiar dacă toate aceste opinii se află în contradicție categorică cu opinia general acceptată, totuși studiile elaborate prin prisma acestei teorii nu sunt lipsite de logică și contribuie într-o măsură extrem de mare la elucidarea problemei originii limbii române.

În concluzia celor discutate anterior, am putea declara că limba română nu este o limbă neolatină, ci una neoromanică, întrucât ea nu descinde din limba latină codificată în gramatici și promovată de oamenii de cultură din Impériul Roman, ci vine din dialectul roman vorbit de triburile indo-europene – tracic, dacic, ilir etc., care vorbeau o limbă rustică, populară, barbară, vulgară etc. și care se singulariza în raport cu limba latină printr-o serie de particularități de natură fonetică, lexicală și gramaticală, limbă din care descind toate limbile neoromanice. În fine, rămâne să admitem că în perioada Antichității și până în secolele XIV-XVII, această limbă se numea *rumână*, iar denumirea din prezent – *limba română* – nu este decât o apropiere de etimonul original – *romanus*, ca urmare a influențelor Școlii Ardelene și a pașoptiștilor. Mai mult, limba rumână, adică barbară, exista în paralel cu limba latină și avea o arie de răspândire extrem de mare. De altfel, chiar denumirea limbii – limbă română, dar nu latină, vine să confirme ipoteza că limba dacilor era alta decât cea latină codificată. Așadar, insistența cu care se declară că limba noastră și poporul român ar avea o origine distinctă în raport cu limba latină este adevărată doar parțial, întrucât atât poporul, cât și limba noastră nu sunt urmașii direcți ai poporului roman și ai limbii latine, ci ai geto-dacilor, populație antică, înrudită genetic cu populația romană, și care vorbea o limbă indo-europeană de asemenea înrudită cu latina, chiar dacă această limbă se numea rustică, barbară sau vulgară. Folosirea acestei limbi barbare acoperea un teritoriu extrem de întins, începând cu Asia Mică și Balcanii și terminând cu întreaga Europă Occidentală, probă concludentă în această ordine de idei servind rugăciunea *Tatăl nostru*, scrisă într-un dialect celt al provinciei Wallace din Marea Britanie: *Poerinthele nostru cela ce esti en cheri / Svintzascase numele Teu / Vie emperetzia Ta / Facoesa voe Ta en tzer ase si pre poement / Poene noastre tzafoetzioace doe noaoe astezi / Si lase noaoe datorile noastre, cum si noi se loesoem datornicilor nostri. / Si nu dutze pre noi la ispitire / Tze ne mentueste pre noi de viclianul. Amin*”, rugăciune descoperită de Bogdan Petriceicu Hașdeu, la sfârșitul secolului al XIX-lea, într-o lucrare a unui istoric britanic (Detalii a se vedea în: Popovici-Ursu, p. 46-47)

Prin urmare, poziția Noii Școli Lingvistice Românești este doar parțial corectă, în sensul că limba română nu descinde din limba latină, reprezentanții acestei direcții de cercetare exagerează însă în mod impardonabil, declarând că limba dacilor ar fi

o cu totul altă limbă decât latina. Este adevărat că limba română, ca și celelalte limbi neoromanice, nu descinde din limba latină codificată în gramatici și vorbită de oamenii de cultură, scriitorii, oratorii și oamenii politici romani, ci descinde din dialectele vorbite în Balcani de populațiile antice, inclusiv de geto-daci, dialecte etichetate de protipendada romană ca fiind barbare, rustice, vulgare.

În fine, aș vrea să atenționez pe toți cei care sunt preocupați de istoria popoului român și a limbii române: în această activitate se cere să evităm extremele, întrucât *aurea mediocritas*, în accepțiunea lui Horațiu, înseamnă „**aurita cale de mijloc**” – un fel de îndemn la cumpătare, la evitarea exceselor.

Referințe bibliografice:

1. AVRAM, Mioara. SALA, Marius. *Enciclopedia limbii române*. București: Univers Enciclopedic, 2001.
2. BÂRSAN, Cornel. *Faimoasele Tăblițe de la Tărtăria și opinia lui Harald Haarmann*. // <http://istorie-furata.blogspot.com/2013/12/faimoasele-tablitate-de-la-tartaria-si.html>
3. Brâncuși Grigore. *Cercetări asupra fondului traco-dac al limbii române*. București: Editura Dacia, 2009.
4. BRÂNCUȘI, Grigore. *Concordanțe lingvistice româno-albaneze*. București: Editura Dacia, 2009.
5. BRÂNCUȘI, Grigore. *Istoria cuvintelor. Unitate de limbă și cultură românească*. București: Editura Dacia, 2004.
6. BUCURESCU, Adrian. *Tainele tăblițelor de la Sinaia*. București: Editura Arhetip, 2005.
7. BUCUR, Gheorghe. *Problema identității limbii române în procesul ei de evoluție din timpuri îndepărtate*. // Revistă de lingvistică și cultură românească. Nr. 18. Unirea, 2018.
8. BUTIURCA, Doina. *Fondul latin și inovația în vocabularul panroman*. // Limba română. Nr. 4-6, anul XVI, 2006.
9. CANTEMIR, Dimitrie. *Descrierea Moldovei*. București: Editura Scriptorium, 2009.
10. CARDOȘ, Georgeta. RODEWALD, Alexander. *Genomul uman. Cercetări de paleogenetică moleculară la populațiile vechi din Epoca Bronzului și a Fierului de pe teritoriul României – evidențierea relațiilor genetice cu populația românească și alte populații europene actuale*. București: Editura Teora, 2013.
12. CORNEANU, C. Gabriel. CORNEANU, Mihaela. *Molecular biology, human development and art history – reflections about the human genome* “monograph (dr. Georgeta Cardoș and prof. dr. Alexander Rodewald) // Muzeul Olteniei Craiova. Oltenia. Studii și comunicări. Științele Naturii. Tom. 30, No. 2/2014 I.
13. CONSTANTINESCU, Nicolae A. *Noua istorie a românilor de N. Iorga*. Iași: Tipo Moldova, 2011, p. 103.
14. COSTI, Lucian G.. *Limba română. Nașterea și falsurile ei. Taina formării cuvintelor. Recuperarea originilor reale*. București: Editura Uranus, 2016.
15. COSTIN, Miron. *De neamul moldovenilor*. // Miron Costin. *Opere*. Chișinău: Editura Litera, 1998, p. 230.

16. CRISTIAN, Margareta. *Veriga care lipsea – civilizația etruscă, un mister // Origini*, nr. 8, august 2015, p. 17.
17. CIORNEI, Maria. *Etruscii – dovadă a continuității prezenței pelasgilor din Carpați, în istorie. // Dacologia*, 26 octombrie. 2007, <https://dacologica.wordpress.com/>
18. CRISTIAN, Margareta. *Veriga care lipsea – civilizația etruscă, un mister // Origini*, nr. 8, august 2015, p. 17.
19. CUEȘDEAN, Lucian I. *Limba română nu se trage de la Roma*. București: Editura Solif, 2012.
20. CUEȘDEAN, Lucian I. *Marea enigmă a românilor antici*. București: Editura Solif, 2007.
21. CUEȘDEAN, Lucian I. *România, inima vechii Europe*. București: Editura Solif, 2006.
22. CUEȘDEAN, Lucian I. *Româna, limba vechii Europe*. București: Editura Solif, 2006.
23. CUEȘDEAN, Lucian I. *Sistemul sumerian al limbii române*. București: Editura Orfeu, 2000, 2001.
24. DEAC, Augustin. *Codex Rohonczy cronică românească (1100-1200)*. // http://www.istoria.md/articol/196/Codex_Rohonczy,_cronic%C4%83_rom%C3%A2neasc%C4%83.
25. DENSUȘIANU, Nicolae. *Dacia preistorică*. București: Editura Meridiane, 1986, p. 672.
26. DOBOȘ, Alexandru. *Dacia, izvorul neamurilor*. Craiova: Editura Obieciiv, 2006;
27. Emilian. *Limba-latina-se-trage-din-cea-romana-si-nu-invers-romanii-sunt-daci-vlahi-traci-nu-romani-istoria-romaniei* // <https://ceicunoi.wordpress.com/2013/04/09/limba-latina-se-trage-din-cea-romana-si-nu-invers-romanii-sunt-daci-vlahi-traci-nu-romani-istoria-romaniei-dacia-edu33/>
28. ENĂCHIUC, Viorica. *Rohonczy Codex*. București: Editura Alcor, 2002.
29. GHEORGE, Gabriel. *Care sunt temeiurile etimologiilor din DEX*. // Costi Lucian G., *Limba română...*, p. 83-84.
30. GHEORGHE, Gabriel. *În vechime Franța a fost românofonă*. // *Getica*. Tom I., nr 1-2, București: Editura Gândirea, 1992.
31. GHEORGHE, Gabriel. *Lingvistica istorică ... defilee de erori*. // *Getica*. Tom I., nr 1-2, București: Editura Gândirea, 1992.
32. GHEORGHE, Gabriel. *O ipoteză nouă: Româna străveche=indoeuropeana comună (1)*. // *Getica*. Tom I., nr 3-4, București: Editura Gândirea, 1992.
33. GHEORGHE, Gabriel. *O ipoteză nouă: Româna străveche=indoeuropeana comună (2)*. // *Getica*. Tom I., nr 5-6, București: Editura Gândirea, 2005.
34. GHEORGHE, Gabriel. *Studii de cultură și civilizație românească*. București: Editura Fundației Gândirea, 2001.
35. GHEORGHE, Gabriel. *Studii de cultură și civilizație românească. II*. București: Editura Gândirea, 2005.
36. GHEORGHE, Gabriel. *Valah*. București: Editura Fundației Gândirea, 2012.
37. GIMBUTAS, Marija. *Civilizație și Cultură – Vestigii preistorice în sud-estul european (Civilizația Europei străvechi)*. București: Editura Meridiane, 1989.

38. GIMBUTAS, Marija. *Primary and Secondary Homeland of the Indo-Europeans: comments on Gamkrelidze-Ivanov articles.* // Journal of Indo-European Studies 13 (1&2), 1985.
39. GIMBUTAS, Marija. *The Civilization of the Goddess: The World of Old Europe.* San Francisco: Harper, 1991.
40. GIUGLEA, George. *Fapte de limbă – mărturii despre trecutul românesc.* București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, p.28.
41. GRAUR, Alexandru. *Fondul principal al limbii române,* București: Editura Științifică, 1957.
42. GROZA, Andrei. *Limba română – fundament al nașterii societății umane.* Chișinău: Garamont Studio, 2018.
43. GUTA, Daniel. *Ce limbă vorbeau, de fapt, dacii și de ce nu foloseau scrierea. Sute de cuvinte mai puțin știute pe care ni le-au lăsat moștenire strămoșii noștri.* // https://adevarul.ro/locale/hunedoara/ce-limba-vorbeau-fapt-dacii-nu-foloseau-scrierea-sute-cuvintele-mai-putin-stiute-ni-le-au-lasat-mostenire-stramosii-nostri-1_552410ec448e03c
44. HAARMANN, Harald. MARLER, Joan. *An introduction to the study of the Danube Script.* // Journal of Archeomythology, Vol.4, 2008;
45. HASDEU, Bogdan-Petriceicu. *Cuvente den bătrâni.* III. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1984.
46. HASDEU, Bogdan-Petriceicu. *Etymologicum magnum Romaniae. [A-Amurțesc],* Ed. îngrijită de Grigore Brâncuș. Chișinău: Editura Știința, 2013.
47. HASDEU, Bogdan Petriceicu, *Etymologicum magnum Romaniae. [Amuși - Ânger],* Ed. îngrijită de Grigore Brâncuș, Chișinău: Editura Știința, 2013.
48. HASDEU, Bogdan Petriceicu. *Etymologicum magnum Romaniae. [B - Bîrîit],* Ed. îngrijită de Grigore Brâncuș. Chișinău: Editura Știința, 2013.
49. IONICĂ, Dumitru. *Cartea mare a limbii române.* // Lucian G. Costi. *Limba română. Nașterea și falsurile ei. Taina formării cuvintelor. Recuperarea originilor reale.* București: Editura Uranus, 2016, p.33.
50. IONIȚĂ, Gheorghe I. *Reconsiderarea istoriei: geto-dacii.* București: Editura Didactică și Pedagogică, 2008.
51. IORGA, Nicolae. *Noua istorie a românilor.* Văleni de Munte, 1940, p.88-90.
52. ISCRU, Gheorghe D. *Traco-geto-dacii, națiunea matcă diin spațiul carpato-danubian balcanic.* București: Casa de editură și librării Nicolae Bălcescu, 1998.
53. L'HERMITTE, René. *Marr, marrisme, marristes: Science et perversion idéologique; une page de l'histoire de la linguistique soviétique.* Paris, 1987.
54. LOVINESCU, Vasile. *Dacia Hipperboreană.* București: Editura Rosmarin, 1996.
55. LUCA, Sabin Adrian. *Tărtăria Rediviva.* Alba Iulia: Editura Muzeului Național Brukenthal, 2016.
56. Manolache Dumitru. *Tezaurul dacic de la Sinaia - legendă sau adevăr ocultat?* București: Editura Dacica, 2006.
57. MERLINI, Marco. *La scrittura è nata in Europa" (Scrisul s-a născut în Europa?)* Editura Avverbi, Roma, 2004.

58. NICOLAESCU, Eugen. *Vorbele din plumb*. București: Editura Semne, 2015.
59. PECICAN, Ovidiu. *Falsuri patriotice românești*. // *Observator cultural*, nr. 127, 30 iulie 2002.
60. PEȚAN, Aurora. *A possible Dacian royal archive on lead plates*. // *Antiquity Journal*. Vol 79. No 303. March 2005.
61. POGHIRC, Cicerone. *B.P. Hadeu. Lingvist și filolog*. București: Editura Științifică, 1968.
62. POPOVICI-URSU, Valeriu D. *Adevărata obârșie a poporului român*. Cluj-Napoca: Editura Gedo, 2012.
63. ROMALO, Dan. *Cronica apocrifă pe plăci de plumb?* București: Arvin Press, 2003.
64. ROMAN, Valentin. *Etruscii, civilizatorii romanilor, erau traci*. // <http://adevarul-despredaci.ro/>, 13 iulie 2012.
65. ROXIN, Daniel. *Enigma tăblițelor de la Sinaia. Scrieri geto-dacice care tulbură istoria*. București: Editura Burebista, 2018.
66. ROXIN, Daniel. *Spiritul dacic renaște*. București: Editura Vidia, 2012.
67. SALA, Marius. *De la latină la română*. București: Editura Pro Universitaria, 2012.
68. RUSSU, Ioan I. *Elemente autohtone în limba română*. București: Editura Academiei RSR, 1970.
69. SALA, Marius, Ionescu-Ruxandoiu Liliana. *Istoria limbii romane*, vol. I. București: Univers Enciclopedic, 2018.
70. SALA, Marius. *Vocabularul reprezentativ al limbilor romanice*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.
71. ȘTEFANOVSKI, Branislav. DABIJA, Alexandru. *Homer. Istoria pelasgă neștiută. Surprizele lingvistice ale Iliadei*. București: Uranus, 2019.
72. UNGUREANU, Dan. *Nu trageți în ambulanță*. // *Observator cultural*, nr. 167/2003 (6-12 mai 2003).
73. URECHE, Grigore. *Letopisețul Țării Moldovei, de când s-au descălecat țara și de cursul anilor și de viața domnilor carea scrie de la Dragoș-vodă până la Aron-vodă*. // *Letopisețul Țării Moldovei*. Chișinău: Editura Hyperion, 1990, p. 25-26.
74. VARTOSU, Emil. *Paleografia româno-chirilică*. București: Editura Științifică, 1968.
75. VELCESCU, Cornelia. *Inscripții rupestre din Munții Carpați*. București: Editura Miracol, 2002.
76. VINEREANU, Mihai. *Dicționar etimologic al limbii române. Pe baza cercetărilor de indo-europenistică*. București: Alcor Edimpex, 2009.
77. VINEREANU, Mihai. *Rădăcini nostratice în limba română*. București: Editura Alcor Edimpex, 2010, p. 8.
78. VLASSA, Nicolae. *Contribuții la problema racordării neoliticului Transilvaniei*. Cluj-Napoca, 1976.
79. VLASSA, Nicolae. *Neoliticul Transilvaniei. Studii, articole, note*. Cluj-Napoca: Bibliotheca Musei Napocensis 3, 1976.

80. VLASSA, Nicolae. *Probleme ale cronologiei neoliticului Transilvaniei în lumina stratigrafiei aşezării de la Tărtăria* // *Studia historica*, 1962, fasc. 2.
81. VRACIU, Arion. *Limba daco-geţilor*. Timişoara: Editura Facla, 1980.
82. АЛПАТОВ, Михаил В. *История одного мифа: Марр и марризм*. Москва, 1991.
83. АЛПАТОВ, Михаил В. *Марксизм и марризм (заметки неисторика)* // *Восток*. 1992. № 3.
84. АЛПАТОВ, Михаил В. *Марр, марризм и сталинизм* // *Философские исследования*. 1993, nr 4.
85. МАРР, Николай Я. *Вопросы языка в освещении яфетической теории*. Москва, 1933.
86. УМНОВ-ДЕНИСОВ, Алексей. *Золотая книга Фракийцев*. Часть 1. Санкт Петербург.